

gemeente
Zoetermeer

Omnibussenquête 2017

deelrapport maatschappelijke ondersteuning

Onderzoek Maatschappelijke Ondersteuning 2017

april 2018

Juridische aangelegenheden en Bestuursondersteuning / Onderzoek & Statistiek
Uitvoering onderzoek: Bert Ploeger
Opdrachtgever: Samenleving Patricia de Jongh

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	5
1 ONDERZOEKSVERANTWOORDING	7
1.1 inleiding	7
1.2 doelstellingen	7
1.3 methode en respons	7
1.4 dit rapport	8
2 RESULTATEN	9
2.1 maatschappelijke ondersteuning	9
2.2 vrijwilligerswerk, burenhulp, mantelzorg	13
2.3 gezondheid en welbevinden	18
2.4 discriminatie	24
BIJLAGE I bevolking, steekproef, respons	27
BIJLAGE II betrouwbaarheid en nauwkeurigheid	29
BIJLAGE III vragenlijst	31
BIJLAGE IV rechte tellingen	41
vragen over: maatschappelijke ondersteuning	41
vragen over: vrijwilligerswerk	43
vragen over: mantelzorg / burenhulp	44
vragen over: gezondheid en welbevinden / psychische gezondheid	47
vragen over discriminatie	51
persoonlijke gegevens / achtergrondvariabelen	57
BIJLAGE V antwoorden op open vragen	61
V-1 toelichtingen bij de belasting die mantelzorgers ervaren (vraag 40b)	61
V-2 behoefte van mantelzorgers aan (aanvullende) ondersteuning (vraag 47)	63
BIJLAGE VI berekening kengetallen	65
VI-1 kengetal voor eenzaamheid	65
VI-2 kengetal MHI-5 voor psychische gezondheid	66

SAMENVATTING

(p.7) algemeen

In september / oktober 2017 is in Zoetermeer het veldwerk voor de jaarlijkse omnibusenquête verricht. In deze enquête worden over uiteenlopende onderwerpen vragen gesteld aan inwoners van Zoetermeer. Om de omvang van de vragenlijst binnen de perken te houden zijn de vragen verdeeld over drie verschillende enquêteformulieren, die elk zijn voorgelegd aan 4.000 Zoetermeeders.

In opdracht van de afdeling Samenleving zijn vragen opgenomen over het onderwerp maatschappelijke ondersteuning. Het grootste deel van deze vragen is opgenomen in twee formulieren (dus voorgelegd aan 8.000 Zoetermeeders), dit in verband met de soms kleine deelpopulaties waarover informatie verzameld wordt. Een beperkt deel van de vragen is voorgelegd aan 4.000 Zoetermeeders.

De volgende thema's komen in het onderzoek aan de orde:

- de behoefte aan maatschappelijke ondersteuning;
- het gebruik van voorzieningen op het gebied van maatschappelijke ondersteuning;
- deelname aan vrijwilligerswerk en burenen- en vrienden hulp;
- verrichte mantelzorg;
- gezondheid en welbevinden;
- discriminatie (persoonlijke ervaringen en perceptie van het vóórkomen ervan).

Waar mogelijk en relevant worden, in de hoofdtekst van deze rapportage, de resultaten van 2017 vergeleken met die van eerdere jaren. In de kantlijn van deze samenvatting staan verwijzingen naar paragrafen in de hoofdtekst.

(p.7) respons

De totale respons bedraagt 2.095 ingevulde vragenlijsten (26,2% van 8.000). Voor de vragen die aan 4.000 personen zijn gesteld is de respons 1.074 (26,9%).

(p.9) maatschappelijke ondersteuning

Bij het begrip maatschappelijke ondersteuning gaat het om de hulp (van personen of van instanties) die nodig is om zelfstandig te kunnen blijven wonen en om mee te kunnen doen in de samenleving.

11% van de respondenten (222 personen) antwoordt 'ja' op de vraag of zij dergelijke hulp ontvangen dan wel dergelijke hulp nodig hebben.

Van deze 222 respondenten hebben er 35 (16%) een (nog niet vervulde) behoefte aan een *aanpassing van de woning* of verhuizing naar een aangepaste woning.

Op het gebied van het *huishouden* (schoonmaken e.d.) wordt veel opgelost door het eigen netwerk, de gemeente of particuliere hulp. Zestien van deze 222 respondenten (7%) hebben op dit gebied ondersteuning nodig, terwijl zij die niet krijgen.

De groep die nog niet de gewenste ondersteuning krijgt op het gebied van *mobiliteit* (bijvoorbeeld boodschappen doen) is klein: negen personen (4%).

Op dit gebied speelt bij degenen die wél ondersteuning krijgen het eigen sociale netwerk een belangrijke rol, of men lost een eventueel probleem zelf op (particuliere hulp, zelf een rollator gekocht e.d.).

Ook de groep die nog niet de gewenste ondersteuning krijgt bij de *dagelijkse activiteiten*, zoals opstaan, douchen en aankleden, is klein: 4% (acht personen).

Andere respondenten ontvangen op dit gebied professionele ondersteuning, krijgen hulp uit het eigen netwerk of lossen het zelf op (douchestoel gekocht e.d.).

Ook op het gebied van *administratie / financiën* hebben acht respondenten (4%) ondersteuning nodig terwijl zij die (nog) niet ontvangen. Hulp op dit gebied krijgen andere respondenten die dat nodig hebben overwegend uit het eigen sociale netwerk.

Op het gebied van *hobby's, werk en studie* hebben negen respondenten (4%) hulp nodig terwijl zij die (nog) niet ontvangen. Hulp op deze gebieden, voor zover nodig, krijgen verdere respondenten overwegend uit het eigen netwerk.

Waar het gaat om *sociale contacten* hebben dertien respondenten (6%) hulp nodig, terwijl zij die (nog) niet ontvangen.

Ondersteuning op dit gebied komt voor andere respondenten overwegend van het eigen netwerk.

Waar het gaat om klachten zoals *stress en verwardheid* ontvangt men veelal hulp vanuit het eigen netwerk, of men krijgt professionele ondersteuning.

Twaalf respondenten (5%) hebben hulp nodig terwijl zij die (nog) niet ontvangen.

(p.13) vrijwilligerswerk / burenen- en vrienden hulp / mantelzorg

Er worden drie vormen van vrijwillige hulpverlening onderscheiden: vrijwilligerswerk, burenen- en vrienden hulp en mantelzorg.

- 28% is actief als vrijwilliger: vaak in de zorg, bij sport of in de kerk of moskee.
- 72% helpt burenen of vrienden.
- 18,5% noemt zichzelf mantelzorger.

(p.18) gezondheid algemeen

69% van de respons meent dat er weinig of niets te klagen is over de eigen gezondheid. 5% acht de eigen gezondheid slecht of zeer slecht.

(p.18) welbevinden - eenzaamheid

Er zijn elf stellingen aan de respondenten voorgelegd die betrekking hebben op eenzaamheid. Hieruit kan een eenzaamheidsscore worden berekend volgens de methode van De Jong Gierveld en Kamphuis (1985). Deze score kan (individueel) gehele waarden aannemen tussen nul (niet eenzaam) en 11 (zeer sterke eenzaamheid). De gemiddelde score in 2017 is **2,4**.

Bij een kleine 7% van de respons is sprake van sterke of zeer sterke eenzaamheid.

(p.22) welbevinden - psychische gezondheid

In zeven vragen is gepeild hoe respondenten zich voelden in de vier weken voorafgaand aan de enquête. Op basis van vijf van deze zeven vragen is een kengetal berekend (MHI-5: een internationale standaard voor de meting van de psychische gezondheid van personen ouder dan twaalf jaar).

Voor 2017 komt de gemiddelde waarde uit op **77,7** op een schaal van nul tot 100.

(p.24) discriminatie

ervaring met discriminatie

Van alle respondenten zegt zo'n 7% zich in de afgelopen twaalf maanden wel eens gediscrimineerd gevoeld te hebben. Vaak (in 42% van de gevallen) is er sprake van discriminatie op grond van afkomst. Bij 25% is er sprake van leeftijdsdiscriminatie.

perceptie van discriminatie

Volgens de respondenten komt discriminatie op grond van ras / afkomst van alle vormen het meest voor in Zoetermeer: 21% antwoordt *vaak*. Discriminatie op grond van religie komt volgens 14% *vaak* voor. Van andere vormen van discriminatie wordt door minder respondenten verondersteld dat die vaak voorkomen.

Stichting voor Inclusie en discriminatiebestrijding (Stichting iDb)

Stichting iDb signaleert, voorkomt en bestrijdt discriminatie en ongelijke behandeling in de regio Hollands Midden en Haaglanden. Van alle respondenten heeft 4% van iDb gehoord. De bekendheid is daarmee (vooralsnog) veel lager dan voorheen die van het in december 2016 failliet verklaarde *Bureau Discriminatiezaken Hollands Midden & Haaglanden*, dat in de regio een vergelijkbare rol vervulde. In 2015 was dit laatstgenoemde bureau bekend bij 26% van de respons.

1 ONDERZOEKSVERANTWOORDING

1.1 inleiding

In september / oktober 2017 is in Zoetermeer het veldwerk voor de jaarlijkse omnibusenquête verricht. In deze enquête worden over uiteenlopende onderwerpen vragen gesteld aan inwoners van Zoetermeer. In opdracht van de afdeling Samenleving zijn vragen opgenomen over het onderwerp maatschappelijke ondersteuning.

1.2 doelstellingen

Doel van het onderzoek is uitspraken te kunnen doen over:

- de behoefte aan maatschappelijke ondersteuning;
- het gebruik van voorzieningen op het gebied van maatschappelijke ondersteuning;
- deelname aan vrijwilligerswerk en buren- en vriendenhulp;
- verrichte mantelzorg;
- gezondheid en welbevinden;
- discriminatie (persoonlijke ervaringen en perceptie van het vóórkomen ervan).

1.3 methode en respons

Het onderzoek Maatschappelijke Ondersteuning, dat enkele jaren lang als losstaand onderzoek is uitgevoerd, tegelijk met de omnibusenquête, is in 2017 weer als deelonderzoek in de omnibusenquête opgenomen. Een doelbewuste vermindering van het aantal vragen, zowel in het onderdeel maatschappelijke ondersteuning als in andere onderwerpen, maakte dit mogelijk.

steekproeven

Voor de omnibusenquête zijn drie niet-overlappende steekproeven getrokken uit de BRP (Basisregistratie Personen), van 4.000 Zoetermeeders die op 1 september 2017 18 jaar of ouder waren. Voor de personen in de steekproeven geldt bovendien dat zij op dat moment niet woonachtig waren in een 'bijzonder woongebouw' (verzorgingshuis, gevangenis, gezinsvervangend tehuis) of in een woonwagen. Aan de personen uit deze drie steekproeven zijn verschillende enquêteformulieren voorgelegd.

De vragen over het onderdeel maatschappelijke ondersteuning zijn voor een belangrijk deel in twee van die drie enquêteformulieren opgenomen. Het betreft hier de onderdelen met vragen waarbij lage aantallen respondenten werden verwacht. De vragen 50 t/m 59 (zie bijlage III, p.37 e.v.) zijn slechts in één formulier opgenomen.

De personen in de steekproeven zijn in september 2017 per brief uitgenodigd om deel te nemen aan de enquête, hetzij op papier, hetzij digitaal. Na enige tijd volgde een rappel.

respons

De respons op de vragenlijst die alle vragen over maatschappelijk ondersteuning bevat bedraagt 1.087 personen. De bruikbare respons is 1.074 enquêtes (26,9%). De respons op de vragenlijst die alleen het eerste deel van de vragen over maatschappelijke ondersteuning bevat bedraagt 1.026 personen (25,7%). De bruikbare respons is 1.021 enquêtes (25,5%).

Dus de overall bruikbare respons bedraagt 2.095 personen (26,2%).

In bijlage I worden kenmerken van de respons (geslacht, leeftijd) vergeleken met gegevens uit het bevolkingsbestand.

1.4 dit rapport

hoofdtekst

Hoofdstuk 2 gaat in op de resultaten van het onderzoek. Daarbij worden, voor zover informatief, ook de resultaten van eerder onderzoek getoond en vergeleken. Het hoofdstuk bestaat uit vier paragrafen waarin de afzonderlijke hoofdthema's van de vragenlijst aan de orde komen.

bijlagen

Een verantwoording van steekproef en respons staat in bijlage I. Een bespreking van de betrouwbaarheid en nauwkeurigheid van dit onderzoek staat in bijlage II. De vragenlijst is opgenomen als bijlage III. De onderzoeksresultaten (rechte tellingen en enkele toelichtingen) staan in tabelvorm in bijlage IV.

Bijlage V bevat de uitgebreidere toelichtingen die respondenten bij een aantal antwoorden konden geven.

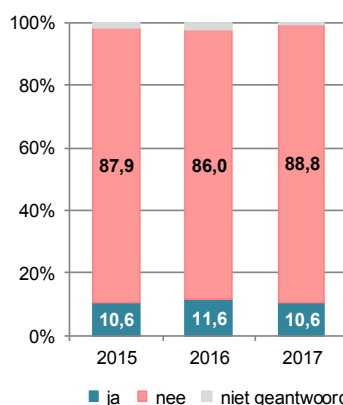
Bijlage VI toont de berekeningswijzen voor respectievelijk een kengetal voor eenzaamheid en een kengetal voor psychische gezondheid.

2 RESULTATEN

2.1 maatschappelijke ondersteuning

Bij het begrip maatschappelijke ondersteuning gaat het om de voorzieningen en de hulp (van personen of instanties) die nodig zijn om zelfstandig te kunnen blijven wonen en om mee te kunnen doen in de samenleving. Deze hulp kan tal van terreinen omvatten, bijvoorbeeld het doen van boodschappen, het aanpassen van een woning, of het regelen van vervoer. Ook de praktische hulp aan mensen met een handicap of een langdurige ziekte en aan hun naasten valt onder de noemer maatschappelijke ondersteuning.

11% van de respondenten (222 personen) antwoordt 'ja' op de vraag of zij dergelijke hulp ontvangen dan wel dergelijke hulp nodig hebben. Dat percentage is ongeveer gelijk aan het percentage uit de twee voorgaande jaren.

figuur 2.1 *aandeel respondenten dat maatschappelijke ondersteuning ontvangt of nodig heeft in de jaren 2015 t/m 2017 (in procenten; n₂₀₁₇ = 2.095)*

Aan deze 222 personen zijn vervolgvragen voorgelegd over de aard van hun behoefte aan maatschappelijke ondersteuning en over de vraag welke vormen van ondersteuning zij ontvangen, en van wie.

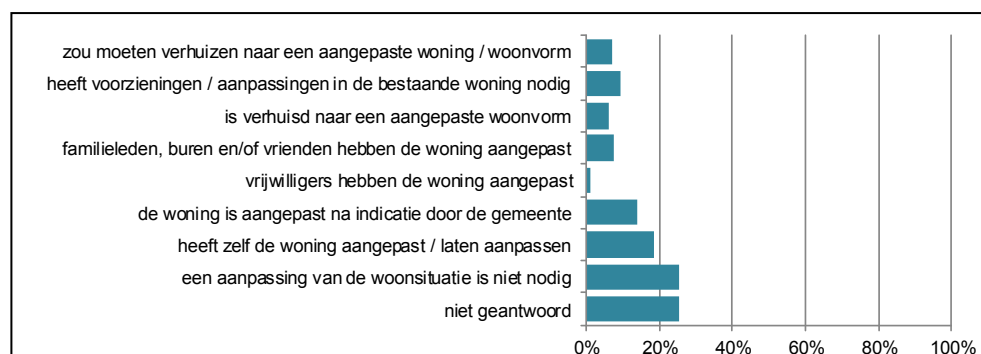
De diagrammen in figuur 2.2 t/m 2.9 geven hierin inzicht. Incidenteel zijn deze resultaten gecorrigeerd voor inconsistente beantwoording¹.

huisvesting

Van de 222 respondenten die ondersteuning nodig hebben er 35 (16%) een - nog onvervulde - behoefte aan een verandering van de woonsituatie: 16 van deze respondenten zouden naar een aangepaste woonvorm moeten verhuizen; 21 respondenten hebben voorzieningen of aanpassingen in hun woning nodig (twee respondenten hebben beide mogelijkheden aangekruist).

Figuur 2.2 laat zien dat een deel van de (andere) respondenten zelf aanpassingen heeft gedaan, of daarbij ondersteuning heeft gehad.

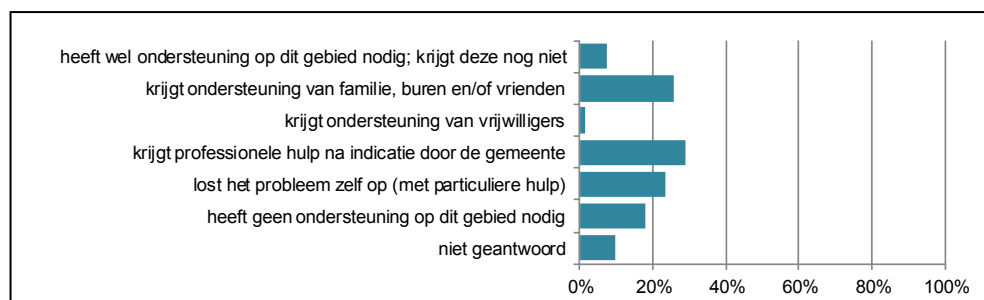
¹ Wie bijvoorbeeld aangeeft ondersteuning van familie of vrienden te ontvangen op een bepaald gebied mag niet óók hebben aangegeven op dat gebied geen behoefte aan ondersteuning te hebben, of op dat gebied nog geen ondersteuning te ontvangen. Zo nodig is daarvoor gecorrigeerd.

figuur 2.2 Op welke gebieden krijgt respondent ondersteuning of heeft hij/zij ondersteuning nodig?
a - huisvesting (in procenten; meer antwoorden per respondent mogelijk; n = 222)

huishouden

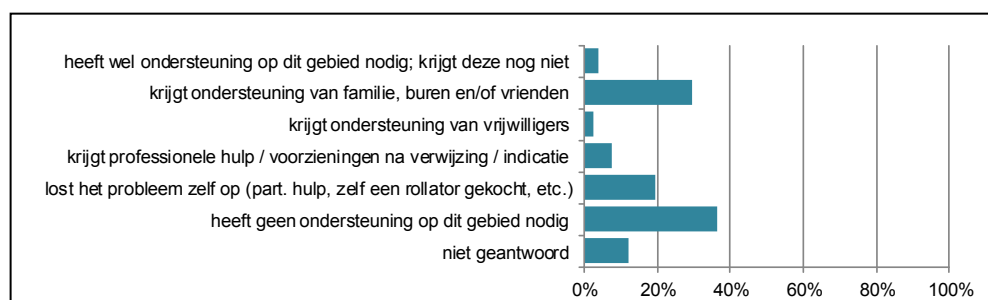
Zestien van de respondenten die ondersteuning nodig hebben (7%) hebben specifiek op het gebied van het huishouden (schoonmaken, wasgoed) ondersteuning nodig die zij (nog) niet ontvangen. Op dit gebied wordt voor andere respondenten (die ondersteuning nodig hebben en krijgen) veel opgelost door de gemeente, het eigen sociale netwerk of particuliere hulp (figuur 2.3).

figuur 2.3 Op welke gebieden krijgt respondent ondersteuning of heeft hij/zij ondersteuning nodig?
b - het huishouden (schoonmaken, wasgoed)
(in procenten; meer antwoorden per respondent mogelijk; n = 222)

mobiliteit

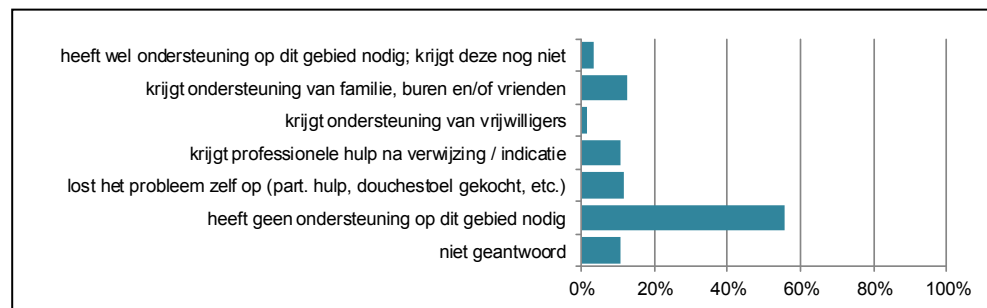
Op het gebied van mobiliteit (bijvoorbeeld boodschappen doen) hebben negen respondenten (4%) ondersteuning nodig terwijl zij die (nog) niet ontvangen. Op dit gebied van mobiliteit speelt voor andere respondenten het eigen sociale netwerk een belangrijke rol, of men lost een eventueel probleem zelf op (figuur 2.4).

figuur 2.4 Op welke gebieden krijgt respondent ondersteuning of heeft hij/zij ondersteuning nodig?
c - mobiliteit (boodschappen, naar de kapper, ommetje)
(in procenten; meer antwoorden per respondent mogelijk; n = 222)

dagelijkse activiteiten

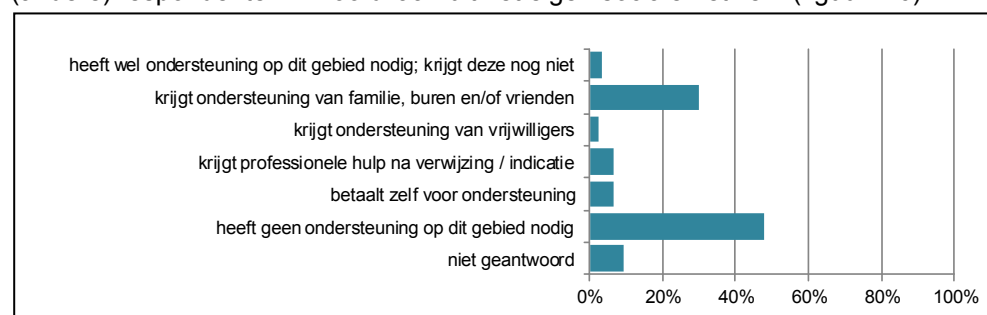
Op het gebied van de dagelijkse activiteiten, zoals opstaan, douchen en aankleden, hebben acht respondenten ondersteuning nodig die zij nog niet ontvangen (4% van de 222 respondenten die hulp nodig hebben). De overige 67 respondenten die hulp op dit gebied nodig hebben krijgen professionele ondersteuning of hulp uit hun eigen netwerk, of zij lossen het zelf op (figuur 2.5).

figuur 2.5 Op welke gebieden krijgt respondent ondersteuning of heeft hij/zij ondersteuning nodig? d - dagelijkse activiteiten (opstaan, douchen, aankleden, eten e.d.) (in procenten; meer antwoorden per respondent mogelijk; n = 222)

administratie; financiën

Op het gebied van administratie / financiën hebben acht respondenten (4%) ondersteuning nodig terwijl zij die (nog) niet ontvangen. Hulp op dit gebied krijgen (andere) respondenten in hoofdzaak uit het eigen sociale netwerk (figuur 2.6).

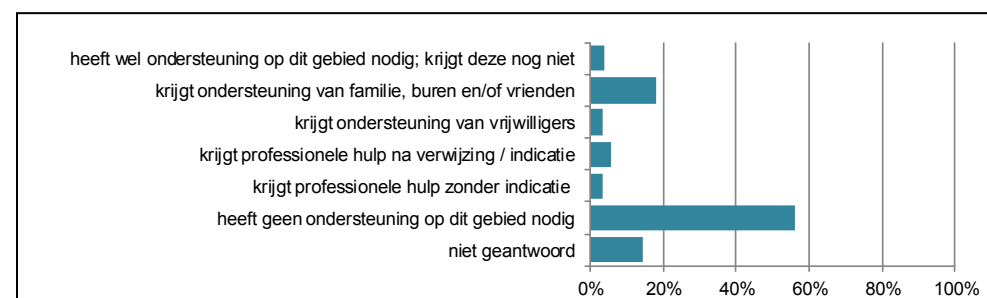

figuur 2.6 Op welke gebieden krijgt respondent ondersteuning of heeft hij/zij ondersteuning nodig? e - het op orde houden van administratie en financiën (in procenten; meer antwoorden per respondent mogelijk; n = 222)

invulling van de dag

Op het gebied van hobby's, werk en studie hebben negen respondenten (4%) hulp nodig terwijl zij die (nog) niet ontvangen.

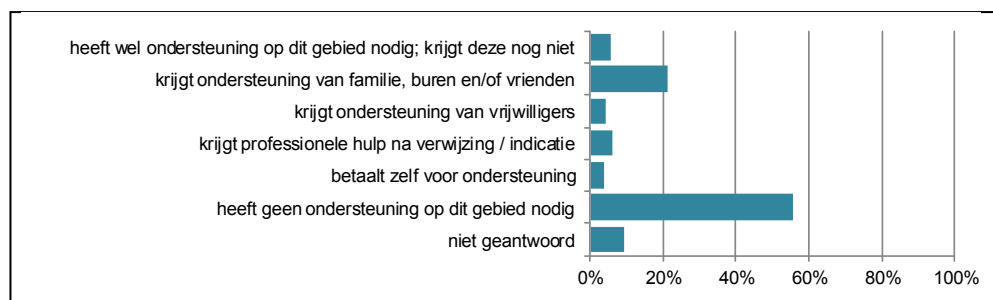
Hulp op deze gebieden, voor zover nodig, krijgen verdere respondenten overwegend uit het eigen netwerk. Overigens heeft een meerderheid van 56% geen ondersteuning nodig op het gebied van de eigen dagbesteding (figuur 2.7).

figuur 2.7 Op welke gebieden krijgt respondent ondersteuning of heeft hij/zij ondersteuning nodig? f - invulling van de dag (hobby's, werk, studie) (in procenten; meer antwoorden per respondent mogelijk; n = 222)

sociale contacten

Waar het gaat om sociale contacten hebben dertien respondenten (6%) hulp nodig, terwijl zij die (nog) niet ontvangen. Ondersteuning op dit gebied komt voor de andere respondenten die daaraan behoefte hebben vooral vanuit het eigen netwerk (figuur 2.8).

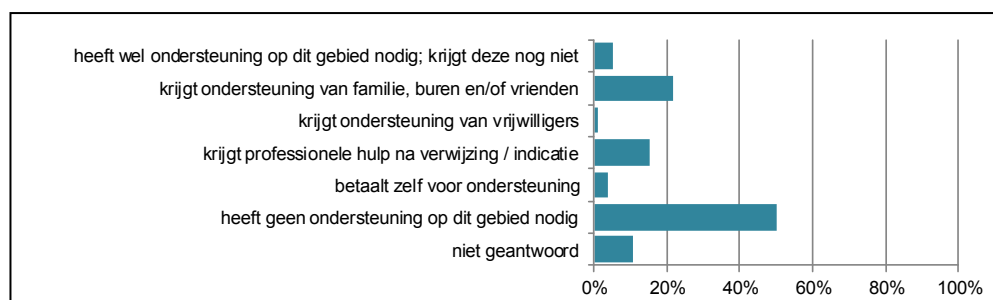

figuur 2.8 Op welke gebieden krijgt respondent ondersteuning of heeft hij/zij ondersteuning nodig? g - het onderhouden van sociale contacten (in procenten; meer antwoorden per respondent mogelijk; n = 222)

stress, verwardheid, angst, depressie

Waar het gaat om klachten zoals stress, verwardheid of gevoelens van angst of depressie hebben twaalf respondenten (5%) hulp nodig terwijl zij die (nog) niet ontvangen.

Andere respondenten die daaraan behoefte hebben ontvangen hulp vanuit het eigen netwerk of krijgen professionele ondersteuning (figuur 2.9).

figuur 2.9 Op welke gebieden krijgt respondent ondersteuning of heeft hij/zij ondersteuning nodig? h - bij eventuele klachten zoals stress, verwardheid of gevoelens van angst of depressie (in procenten; meer antwoorden per respondent mogelijk; n = 222)

rol van de gemeente

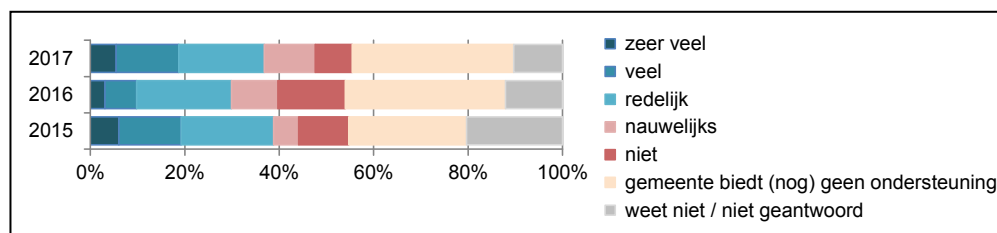
Het aandeel van de gemeente Zoetermeer in maatschappelijke ondersteuning is drieledig. Het kan bestaan uit:

- het bieden van algemene voorzieningen;
- een gesprek met een Wmo-consulent (wanneer een inwoner zich persoonlijk meldt met een ondersteuningsvraag). Dit gesprek kan resulteren in maatwerkondersteuning door de gemeente en/of een zorginstelling.
- vrij inzetbare voorzieningen: de gemeente Zoetermeer biedt zorgaanbieders de mogelijkheid om zelf een lichte toets uit te voeren en daarna recreatieve dagbesteding en vervoer, kortdurende individuele begeleiding, zorgcoördinatie en/of waakvlamcontact aan te bieden.

Aan de 222 respondenten die ondersteuning nodig hebben is gevraagd in welke mate de ondersteuning door de gemeente ertoe bijdraagt dat zij zelfstandig kunnen blijven wonen. Figuur 2.10 laat zien dat in 2017, onder de 51% die over deze vraag een oordeel (kunnen) hebben, de meerderheid positief is over de rol van de gemeente.

Daarnaast meldt 32% dat de gemeente geen, of nog geen ondersteuning biedt. Dat hoeft niet zo veel te betekenen, omdat de gemeente uiteraard geen volledig

overzicht over alle hulpvragen kan hebben. Hulpvragen die in eigen kring worden opgelost zullen de gemeente immers doorgaans niet ter ore komen.

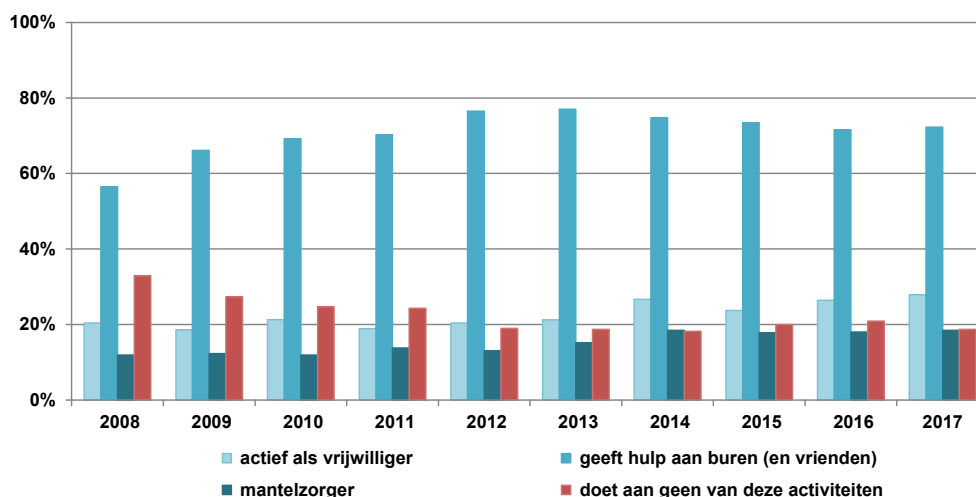
figuur 2.10 mate waarin de ondersteuning door de gemeente eraan bijdraagt dat mensen (met behoefte aan ondersteuning) zelfstandig kunnen blijven wonen (in procenten; $n_{2015} = 265$; $n_{2016} = 224$; $n_{2017} = 222$)

2.2 vrijwilligerswerk, burenen- en vrienden hulp, mantelzorg

Vrijwilligerswerk is werk dat onverplicht en onbetaald (of hooguit tegen een geringe vergoeding) wordt verricht ten behoeve van anderen of van de samenleving. Vrijwilligerswerk verricht men altijd onder de hoede van een organisatie.

Onder *burenen- en vrienden hulp* wordt in dit onderzoek verstaan: de praktische hulp die burenen en bekenden elkaar onderling geven. Voorbeelden zijn het verzorgen van planten en dieren tijdens de vakantie, klussen in huis en tuin, opvangen van kinderen na schooltijd.

Mantelzorg is de zorg voor een (chronisch) zieke, gehandicapte of hulpbehoevende naaste: de partner, een ouder, kind of ander familielid, een vriend of kennis. Mantelzorgers zijn geen beroepsmatige zorgverleners; zij geven zorg omdat zij een persoonlijke band hebben met degene voor wie zij zorgen. Mantelzorg is niet de alledaagse zorg, zoals de zorg voor een gezond kind. Mantelzorg is vaak langdurig en intensief.

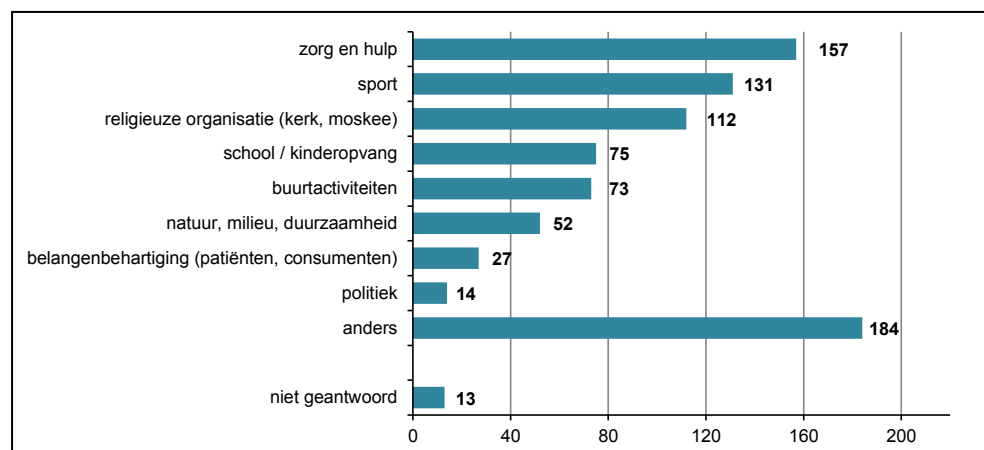
figuur 2.11 percentages respondenten die actief zijn als vrijwilliger, die hulp geven aan burenen en vrienden, en die actief zijn als mantelzorger, in een reeks van tien jaren (in procenten; meer dan één mogelijkheid per respondent; $n_{2017} = 2.095$)

Figuur 2.11 toont voor een reeks van jaren hoeveel respondenten van zichzelf vinden dat zij aan één of meer van de omschreven vormen van hulpverlening doen. 28% is in 2017 actief als vrijwilliger. 72% helpt burenen of vrienden. 18,5% noemt zichzelf mantelzorger. 19% doet aan geen van deze vormen van hulpverlening. De cijfers van eerdere jaren laten een vergelijkbaar beeld zien.

Hierna wordt nader ingegaan op vrijwilligerswerk en mantelzorg. De vraag over burenen- en vriendenhulp wordt niet verder uitgediept.

vrijwilligerswerk

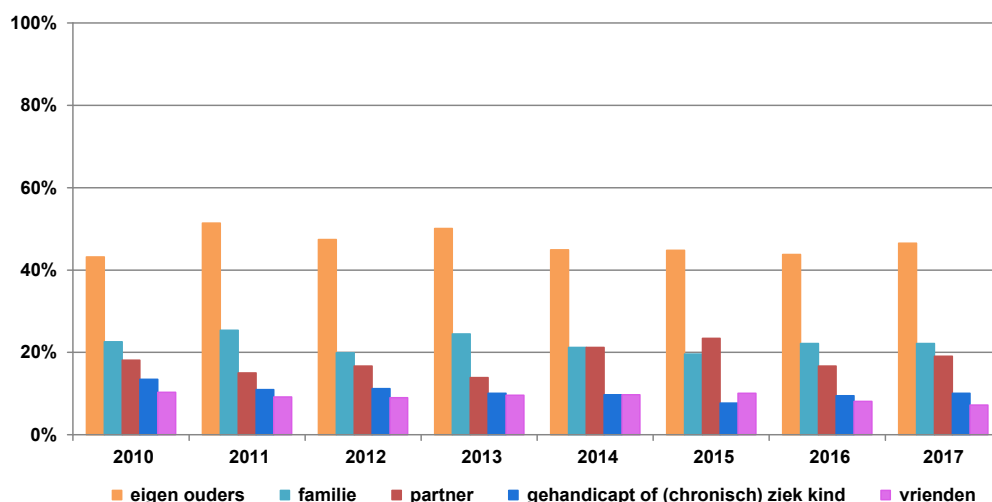
Aan de 585 respondenten die hebben geantwoord dat zij vrijwilligerswerk verrichten is een aantal maatschappelijke sectoren voorgelegd, met de vraag in welke van deze sectoren zij als vrijwilliger actief zijn. Figuur 2.12 toont de antwoorden. Zoals in voorgaande jaren zijn *zorg en hulp*, *sport* en *religieuze organisaties* de meest genoemde sectoren, zij het niet in alle jaren in dezelfde volgorde.

figuur 2.12 maatschappelijke sectoren waarvoor respondenten vrijwilligerswerk doen (absolute aantallen; meer dan één antwoord per persoon mogelijk; n = 585)

mantelzorg

Het geven van mantelzorg doet in het algemeen een zwaarder beroep op de hulpgever dan vrijwilligerswerk en burenhulp. Van alle respondenten noemen er 387 zichzelf mantelzorger. Dat is 18,5%, ongeveer evenveel als in de voorgaande jaren. Figuur 2.13 toont dat eigen ouders in 47% van de gevallen de verzorgden van mantelzorgers zijn. 19% noemt de eigen partner als verzorgde.

figuur 2.13 aard van de relatie tussen de mantelzorger en de ontvanger van mantelzorg in een reeks van acht jaar (in procenten; meer antwoorden per respondent mogelijk; n₂₀₁₇ = 387)

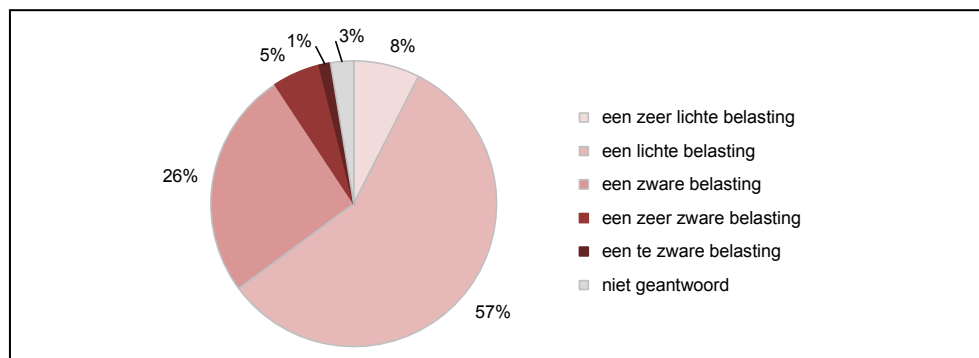
Op p.44 staat een overzicht van de *andere* ontvangers van mantelzorg die men heeft genoemd (6,5%). Veelal blijkt het toch te gaan om directe familieleden. Vaak ook gaat het om schoonfamilie of andere bekenden.

fysieke en psychische belasting van mantelzorgers

Een groot deel van de mantelzorgers (62%) verricht de mantelzorg meer dan een keer per week.

Van alle mantelzorgers verricht 29% mantelzorg buiten Zoetermeer en 62% binnen Zoetermeer. 6,5% heeft zowel binnen als buiten Zoetermeer zorgtaken.

Het merendeel van de mantelzorgers (65%) kan de zorg zelf goed aan. Zij beschouwen de mantelzorg als een lichte of zeer lichte belasting. Figuur 2.14 laat dit zien. Een derde deel van de 387 mantelzorgers (33%) zegt echter de belasting zwaar te vinden; vijf mantelzorgers (1%) achten de belasting te zwaar.

figuur 2.14 de belasting die mantelzorgers ervaren bij hun zorgtaken (in procenten; n = 387)

Van degenen die de belasting als licht of zeer licht zeggen te beschouwen laten sommigen doorschermen dat het soms wel een zware psychische belasting is. Of, wat ook voorkomt, zij verwachten dat het zwaarder gaat worden.

Voor de respondenten die spreken van een zware belasting is het veelal de combinatie van lasten die het zwaar maakt: bijvoorbeeld een baan en het eigen gezin in combinatie met de verzorging van ouders of schoonouders. Ook kan de eigen gezondheid een rol spelen. Deze toelichtingen staan, uitgesplitst naar de ervaren zwaarte, op p.61 en 62.

mantelzorgondersteuning - bekendheid

ZoSamen is het Zoetermeerse netwerk van vrijwilligers- en professionele welzijnsorganisaties. De gemeente biedt, meestal via ZoSamen, verschillende vormen van ondersteuning aan mantelzorgers.

Van de mantelzorgers onder de respondenten heeft 60% van één of meer van deze vormen van mantelzorgondersteuning gehoord (zie figuur 2.15). In 2016 was dat 56%, in 2015 49%.

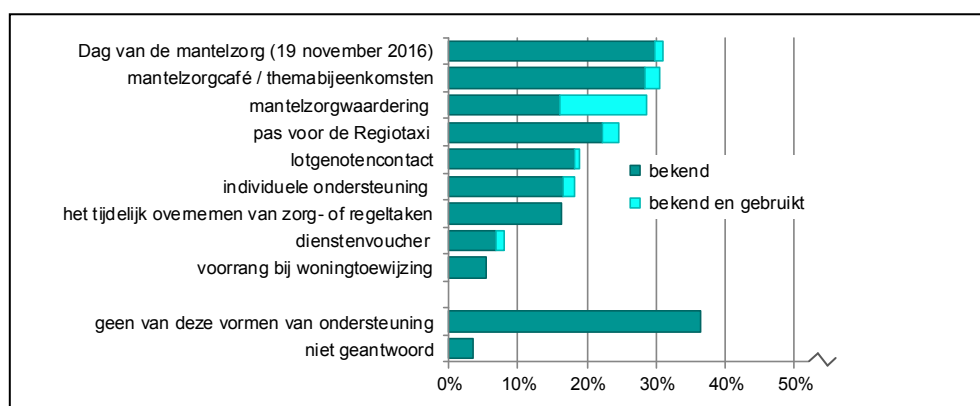
De meeste (afzonderlijke) vormen van ondersteuning blijken maar bij een beperkt deel van de mantelzorgers bekend te zijn. Het bekendst zijn de *Dag van de Mantelzorg*, het mantelzorgcafé en de mantelzorgwaardering (alle drie bekend bij ca. 30%).

mantelzorgondersteuning - gebruik

Van alle 387 mantelzorgers zeggen er 66 (17%) dat zij in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête gebruik gemaakt hebben van één of meer van de genoemde vormen van mantelzorgondersteuning. Dat is in dezelfde orde van grootte als in 2015 en 2016 (13% en 14%).

De *mantelzorgwaardering* is in 2017 het meest gebruikt, namelijk door 49 mantelzorgers (dat is 13% van de mantelzorgers in de respons).

Over de dienstenvoucher, een waardecheque voor huishoudelijke hulp (bekend bij 8%, gebruikt door vijf respondenten), moet worden opgemerkt dat deze per 1 januari 2017 is vervallen.

figuur 2.15 vormen van ondersteuning door ZoSamen en de gemeente waar de mantelzorgers van gehoord heeft, en die de mantelzorgers gebruikt heeft in de voorafgaande twaalf maanden (in procenten; meer antwoorden per respondent mogelijk; n = 387)

In de twee vorige onderzoeken over maatschappelijke ondersteuning (2015 en 2016) bleek dat de bekendheid van mantelzorgondersteuning een samenhang vertoont met de zwaarte van de zorg. Naarmate men een zwaardere belasting ervoer was men gemiddeld beter op de hoogte van het bestaan van vormen van mantelzorgondersteuning. Dat beeld komt in 2017 niet eenduidig naar voren: bij een lichte, zware of zeer zware belasting is de bekendheid van mantelzorgondersteuning inderdaad wat groter naarmate de belasting zwaarder is. Maar juist ook bij respondenten die een zeer lichte belasting ervaren is de bekendheid van mantelzorgondersteuning relatief groot (zie tabel 2.1).

tabel 2.1 de ervaren belasting van mantelzorgers in relatie tot hun bekendheid met mantelzorgondersteuning (absoluut en in procenten n = 387).

ervaren belasting		bekendheid met een of meer vormen van mantelzorgondersteuning		
		ja	nee	totaal
een zeer lichte belasting	aantal	22	7	29
	procent	75,9	24,1	100,0
een lichte belasting	aantal	126	96	222
	procent	56,8	43,2	100,0
een zware belasting	aantal	65	35	100
	procent	65,0	35,0	100,0
een zeer zware belasting	aantal	16	5	21
	procent	76,2	23,8	100,0
een te zware belasting	aantal	2	3	5
	procent	40,0	60,0	100,0
zwaarte niet bekend	aantal	1	9	10
	procent	10,0	90,0	100,0
totaal	aantal	232	155	387
	procent	59,9	40,1	100,0

mantelzorgondersteuning - beoordeling

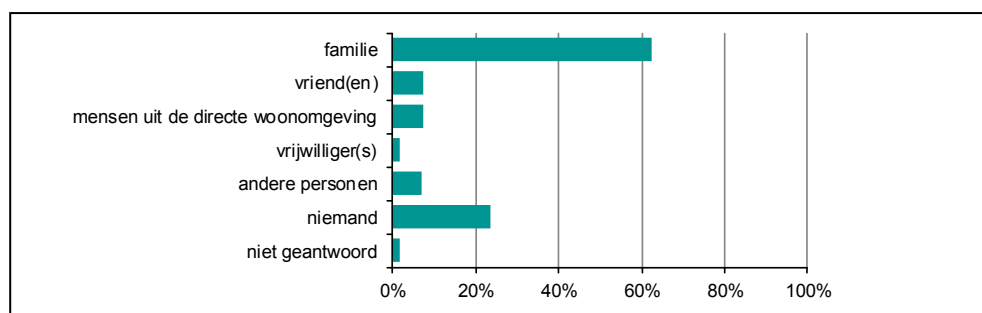
Op de vraag of men vindt men dat de gemeente met de ondersteuning die zij rechtstreeks aanbiedt, of via ZoSamen, zorgt voor voldoende ondersteuning bij de zorgtaken, antwoordt 11% van de mantelzorgers *ja*, en 10% antwoordt *nee*. 76% heeft hierover geen mening (zie tabel IV-21, p.46).

Ook in de vorige twee jaren gaf een zeer hoog percentage van de mantelzorgers (82% en 76%) het antwoord *geen mening*. Mogelijk hangt dit blijvend hoge percentage samen met het steeds nog beperkte gebruik van de afzonderlijke vormen van mantelzorgondersteuning.¹

¹ Naar de ondersteuningsvraag en het gewenste aanbod verricht de gemeente afzonderlijk onderzoek onder mantelzorgers.

ondersteuning vanuit het eigen netwerk

Ondersteuning door de eigen omgeving is voor de mantelzorgers meer aan de orde dan ondersteuning door de gemeente en/of ZoSamen. Figuur 2.16 laat zien welke personen uit de eigen omgeving voor deze ondersteuning zorgen. De figuur toont dat 75% van de mantelzorgers zich door de eigen omgeving ondersteund weet (vergelijkbaar met vorige jaren: in 2015: 71%, in 2016: 72%). Het is duidelijk dat mantelzorgers de meeste ondersteuning vinden bij de eigen familie. Op pagina 46 staat een opsomming van de *anderen* uit de eigen omgeving die voor ondersteuning zorgen. Ook in deze opsomming gaat het vaak over familieleden of leden van de schoonfamilie.

figuur 2.16 personen uit de eigen omgeving die de mantelzorgers ondersteunen (in procenten; meer antwoorden per respondent mogelijk, n = 387)

beoordeling ondersteuning vanuit het eigen netwerk

Van alle mantelzorgers vindt 73% dat de mensen uit de eigen omgeving hen voldoende ondersteunen bij hun zorgtaken; 21% vindt van niet (tabel IV-23, p.47). Dat is vergelijkbaar met 2016 (72%).

totale beoordeling (ondersteuning vanuit eigen netwerk + gemeente / ZoSamen)

Wanneer naar het geheel gekeken wordt (d.w.z. naar de eigen omgeving enerzijds en de gemeente en ZoSamen anderzijds) voelt 66% van de mantelzorgers zich voldoende ondersteund en voelt 26% zich niet voldoende ondersteund (tabel IV-24, p.47). Ook deze cijfers zijn nagenoeg gelijk aan die uit 2016.

De percentages in deze totale beoordeling zijn iets minder gunstig dan de percentages die enkel op het eigen netwerk betrekking hebben. De interpretatie dat de gemeente en ZoSamen niets zouden toevoegen, of zelfs enige afbreuk zouden doen aan de mantelzorgondersteuning, ligt dus voor de hand, maar is ongetwijfeld niet terecht. Het ligt meer in de rede dat mantelzorgers andere ondersteuning verwachten van hun omgeving dan van de gemeente en/of ZoSamen.

behoefte aan ondersteuning

Bijlage V-2 (p.63 - 64) laat de zeer uiteenlopende antwoorden zien op de vraag of mantelzorgers behoefte hebben aan (aanvullende) ondersteuning (en zo ja, welke). In de bijlage is onderscheid gemaakt tussen de antwoorden van respondenten die zich wel voldoende ondersteund voelen en respondenten die zich niet voldoende ondersteund voelen. Enkele antwoorden komen meer dan eenmaal terug:

- (voorlopig) geen behoefte (dit antwoord geldt uiteraard vooral voor degenen die zich voldoende ondersteund voelen)
- behoefte aan praktische ondersteuning (huishouden en klussen in huis);
- behoefte aan ondersteuning / advies bij procedurele zaken;
- behoefte aan financiële ondersteuning.

2.3 gezondheid en welbevinden

2.3.1 gezondheid algemeen

69% van de respondenten meent dat er weinig of niets te klagen is over de eigen gezondheid: zij achten hun gezondheid goed of zeer goed. Dit percentage is een meefactor voor de Programmabegroting.

5% van de respons acht de eigen gezondheid slecht of zeer slecht (figuur 2.17). De cijfers wijken slechts marginaal af van de cijfers uit voorgaande jaren.

figuur 2.17 beoordeling van de eigen gezondheid (in procenten; n = 2.095)

2.3.2 eenzaamheid

Aan de respondenten zijn elf stellingen voorgelegd die betrekking hebben op eenzaamheid. De stellingen vormen een standaard vragenset. Deze is ontleend aan onderzoek van De Jong Gierveld en Kamphuis (1985)¹. De drie antwoordmogelijkheden bij deze stellingen zijn: *ja*, *min of meer* en *nee*. Uit deze antwoorden is een eenzaamheidsscore te berekenen.

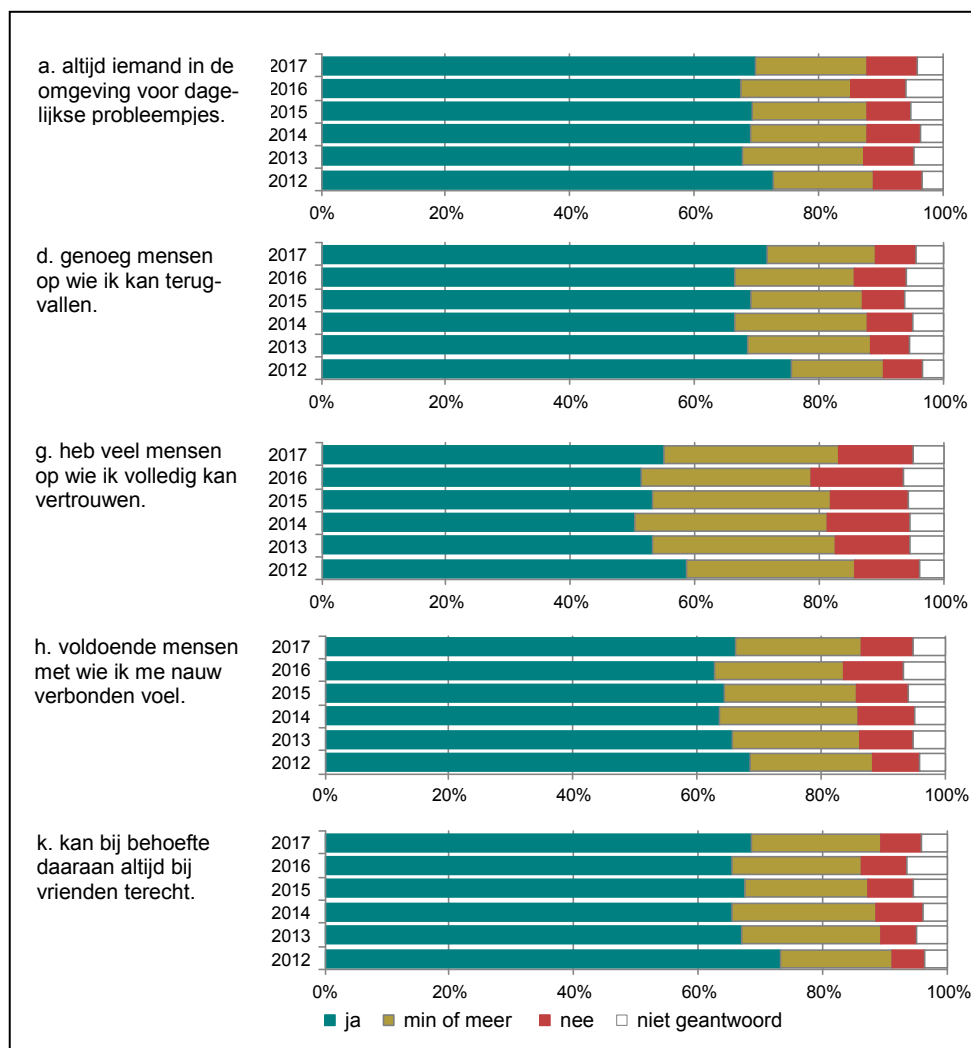
De stellingen:

- Er is altijd wel iemand in mijn omgeving bij wie ik met mijn dagelijkse probleempjes terecht kan.
- Ik mis een echt goede vriend of vriendin.
- Ik ervaar een leegte om mij heen.
- Er zijn genoeg mensen op wie ik in geval van narigheid kan terugvallen.
- Ik mis gezelligheid om mij heen.
- Ik vind mijn kring van kennissen te beperkt.
- Ik heb veel mensen op wie ik volledig kan vertrouwen.
- Er zijn voldoende mensen met wie ik me nauw verbonden voel.
- Ik mis mensen om mij heen.
- Vaak voel ik me in de steek gelaten.
- Wanneer ik daar behoefte aan heb, kan ik altijd bij mijn vrienden terecht.

verbondenheid

Vijf van de stellingen (a, d, g, h en k) gaan over een gevoel van verbondenheid. De stellingen zijn positief geformuleerd: een antwoord 'nee' bij één van deze stellingen versterkt de eenzaamheidsscore. Figuur 2.18 laat zien dat de positieve antwoorden bij deze stellingen sterk overheersen (tussen 55 en 72%). Telkens kiest ook een tamelijk grote groep een neutrale positie (tussen 18% en 28%). Een minderheid (tussen 6 en 12%) kiest 'nee'.

¹ de Jong Gierveld, J., & Kamphuis, F.H. (1985). The development of a Rasch-type loneliness-scale. *Applied Psychological Measurement*, 9, 289-299.

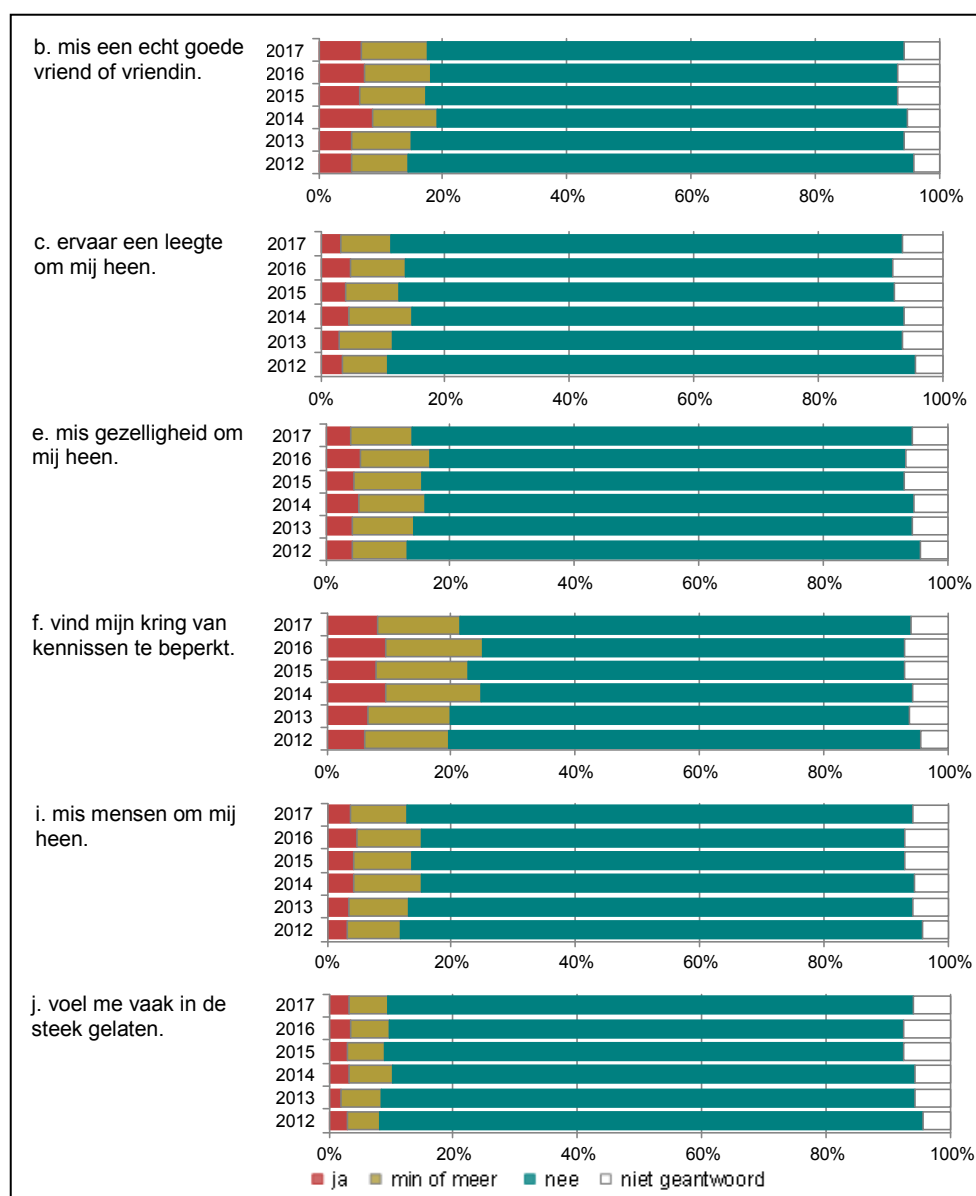

figuur 2.18 reacties op positief geformuleerde stellingen over eenzaamheid (in procenten; $n_{2017} = 2.095$; stellingen worden verkort weergegeven)

gemis van sociale relaties

Zes stellingen (b, c, e, f, i en j) gaan over een gemis aan sociale relaties. De stellingen zijn negatief geformuleerd: een antwoord 'ja' bij één van deze stellingen versterkt de eenzaamheidsscore. De reacties op deze zes stellingen staan in figuur 2.19. Hier overheersen de reacties met een positieve strekking (dus het antwoord 'nee') sterker dan bij de positief geformuleerde stellingen: tussen 73 en 85%.

Afhankelijk van de stelling kiest 6 tot 18% een neutrale positie. Een minderheid (3 tot 8%) kiest in 2017 voor het antwoord 'ja'.

figuur 2.19 reacties op negatief geformuleerde stellingen over eenzaamheid (in procenten; $n_{2016} = 2.095$; stellingen worden verkort weergegeven)

eenzaamheidsscore

In bijlage VI (p.65) wordt toegelicht hoe uit de antwoorden op de elf bovenstaande stellingen een eenzaamheidsscore kan worden berekend. Deze score kan (op individueel niveau) gehele waarden aannemen tussen nul (niet eenzaam) en 11 (zeer sterke eenzaamheid). Dus: hoe lager, hoe gunstiger.

De gemiddelde eenzaamheidsscore voor de gehele respons in 2017 is **2,4**. Dit is een meefactor voor de Programmabegroting. In de voorgaande jaren nam de score gemiddelde waarden aan tussen 2,2 en 2,7 (tabel 2.2). Een score van 2,4 is dus niet uitzonderlijk.

tabel 2.2 gemiddelde eenzaamheidsscores tussen 2012 en 2017

	gemiddelde eenzaamheidsscore
2012	2,2
2013	2,5
2014	2,7
2015	2,5
2016	2,7
2017	2,4

Tabel 2.3 toont hoe de op respondentniveau berekende eenzaamheid in 2017 verdeeld is over vier eenzaamheidsklassen. Bij een kleine 7% van de respons is er sprake van een sterke of zeer sterke eenzaamheid.

tabel 2.3 *eenzaamheidsscore (2017) in vier klassen*

		aantal	procent
niet eenzaam	(0-2)	1.264	64,6
matige eenzaamheid	(3-8)	566	28,9
sterke eenzaamheid	(9-10)	70	3,6
zeer sterke eenzaamheid	(11)	58	3,0
totaal (eenzaamheidsscore bekend)		1.958	100,0

Tabel 2.4 laat de gemiddelde eenzaamheidsscore op wijkniveau zien. Er is voor gekozen om geen eenzaamheidsscores op buurtniveau te presenteren (behalve bij de buurten Buytenwegh en De Leyens, die als wijken worden opgevat). De gemiddelden per buurt zijn namelijk iets te gevoelig voor uitschieters. De gemiddelde eenzaamheidsscores verschillen in het algemeen niet veel van wijk tot wijk. In de wijk Centrum is de eenzaamheidsscore iets ongunstiger dan elders in de stad. Verder valt de relatief gunstige score van De Leyens op, vergeleken met het voorgaande jaar.

tabel 2.4 *gemiddelde scores (s) op de dichotome eenzaamheidsschaal (De Jong Gierveld) per wijk, in 2017 en de vijf voorafgaande jaren*

wijk	2012		2013		2014		2015		2016		2017	
	s	n	s	n	s	n	s	n	s	n	s	n
Centrum	2,5	311	2,5	320	3,1	375	2,9	364	3,3	312	2,8	281
Meerzicht	2,7	236	3,0	254	3,3	260	2,7	260	2,9	199	2,7	234
Buytenwegh	2,4	374	2,4	388	2,6	369	2,6	187	2,8	112	2,7	133
De Leyens							2,5	204	2,7	182	2,0	178
Seghwaert	2,0	301	2,5	316	2,8	330	2,5	269	2,3	210	2,5	258
Noordhove	2,0	146	2,1	178	2,2	186	2,3	147	2,4	121	2,4	146
Rokkeveen	1,8	381	2,2	378	2,5	435	2,3	429	2,5	326	2,3	378
Oosterheem	2,0	364	2,4	348	2,5	292	2,2	278	2,5	259	2,1	287
overig / onb.	2,1	144	2,7	128	3,2	86	2,6	152	2,6	49	2,6	60
Zoetermeer	2,2	2.257	2,5	2.310	2,7	2.333	2,5	2.290	2,7	1.770	2,4	1.955

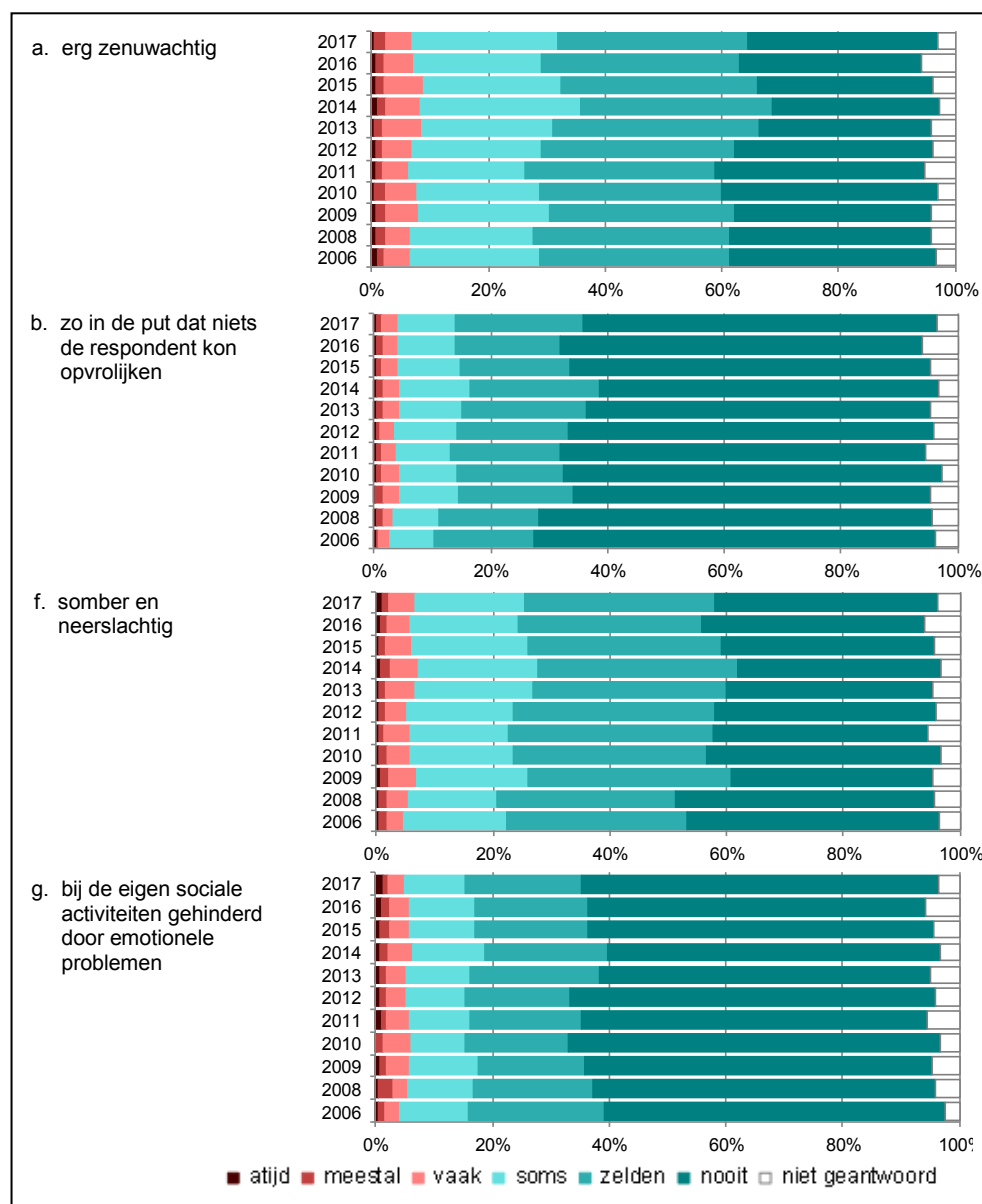
s = gemiddelde eenzaamheidsscore; n = aantal respondenten per wijk aan wie de vraag is voorgelegd

2.8.3 psychische gezondheid

In een blok met zeven standaardvragen is gepeild hoe men zich in de vier weken voorafgaand aan de enquête voelde:

- Hoe vaak was u gedurende de afgelopen vier weken erg zenuwachtig?
- Hoe vaak zat u gedurende de afgelopen vier weken zo in de put, dat niets u kon opvrolijken?
- Hoe vaak voelde u zich gedurende de afgelopen vier weken kalm en rustig?
- Hoe vaak had u gedurende de afgelopen vier weken veel energie?
- Hoe vaak was u gedurende de afgelopen vier weken een gelukkig mens?
- Hoe vaak voelde u zich gedurende de afgelopen vier weken somber en neerslachtig?
- Hoe vaak hebben emotionele problemen u gedurende de afgelopen vier weken gehinderd bij uw sociale activiteiten?

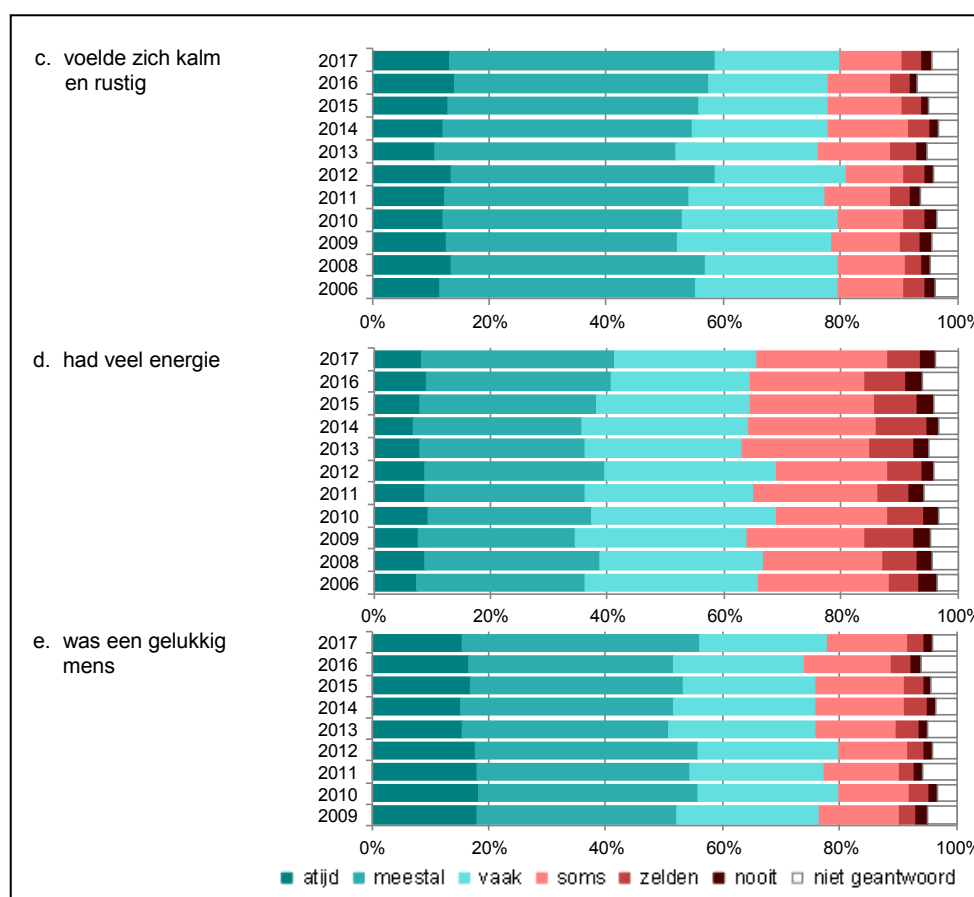
De vragen a, b, c, d, f en g zijn sinds 2006 elf maal in de omnibusenquête of de enquête maatschappelijke ondersteuning gesteld; vanaf 2009 is vraag e (vraag over het geluksgevoel) aan de reeks toegevoegd. De vragen zijn in 2017 voorgelegd aan één steekproef van 4.000 Zoetermeeders, met een respons van 1.074.

figuur 2.20 psychische klachten bij de respondent in de vier weken voorafgaand aan de omnibus-enquête, in de jaren 2006 en 2008 t/m 2017 (in procenten; $n_{2017} = 1.074$)

De reacties in de verschillende jaren op de vragen met een negatieve strekking (a, b, f en g) worden getoond in figuur 2.20. De figuur laat zien dat zenuwachtigheid in 2017 bij 7% van de respondenten *altijd*, *meestal* of *vaak* voorkwam. 4% zat veelal zó in de put dat niets hem of haar nog kon opvrolijken. 7% was veelal somber en neerslachtig. En 5% ondervond *altijd*, *meestal* of *vaak* hinder van emotionele problemen bij zijn of haar sociale activiteiten.

Reacties op vragen met een positieve strekking (c, d en e) worden getoond in figuur 2.21. 6% van de respondenten voelde zich in de vier weken voorafgaand aan de enquête *zelden* of *nooit* rustig; 8% had zelden of nooit veel energie; 4% voelde zich zelden of nooit een gelukkig mens.

figuur 2.21 stabiliteit, energie en geluksgevoel in de vier weken voorafgaand aan de omnibusenquête, in 2006 en 2008 t/m 2017 (in procenten; $n_{2017} = 1.074$)

Uit de jaarreeksen in de figuren 2.20 en 2.21 blijkt dat de reacties op de stellingen redelijk stabiel zijn.

mental health inventory

Er bestaat een internationale standaard voor de meting van de psychische gezondheid van personen ouder dan twaalf jaar: de MHI-5. Deze wordt gebaseerd op vijf van de vragen die betrekking hebben op de psychische gesteldheid in de afgelopen vier weken. De vragen a, b, c, e en f vormen de vragenlijst voor de MHI-5. De berekening van de MHI-5 staat toelicht in bijlage VI (p.66). Voor 2017 bedraagt de MHI-5 gemiddeld **77,7** op een schaal van nul tot 100. Dat getal ligt binnen de smalle range van waarden die in voorgaande jaren zijn gevonden: tussen 76,1 en 78,4.

Tabel 2.5 laat de gemiddelde MHI-5 per wijk zien. In het algemeen zijn de verschillen met het stadsgemiddelde niet groot.

tabel 2.5 *gemiddelde mental health inventory (MHI-5) per wijk, in 2017 en de vijf voorafgaande jaren*

wijk	2012		2013		2014		2015		2016		2017	
	MHI-5	n	MHI-5	n	MHI-5	n	MHI-5	n	MHI-5	n	MHI-5	n
Centrum	77,0	311	76,3	323	74,2	382	75,7	385	75,1	318	75,5	158
Meerzicht	76,6	237	74,7	253	73,8	266	75,7	271	76,9	201	77,3	105
Buytenwegh	75,9	182	78,4	162	76,8	160	75,2	181	78,9	109	81,3	72
De Leyens	78,8	188	77,4	229	77,9	219	78,5	212	79,5	177	79,8	89
Seghwaert	78,9	297	76,0	311	75,6	331	78,0	271	80,3	210	75,4	137
Noordhove	79,3	144	78,4	178	78,3	186	77,9	147	77,5	123	80,2	69
Rokkeveen	80,5	376	76,5	383	77,3	437	78,3	432	78,2	313	79,4	205
Oosterheem	78,8	363	74,6	338	76,2	295	77,4	278	78,2	253	75,9	140
overig / onb.	78,1	139	77,0	128	76,6	83	77,4	155	77,0	54	77,1	33
Zoetermeer	78,4	2.237	76,3	2.305	76,1	2.359	77,1	2.325	77,9	1.753	77,7	1.008

n = aantal respondenten per wijk aan wie de vraag is voorgelegd

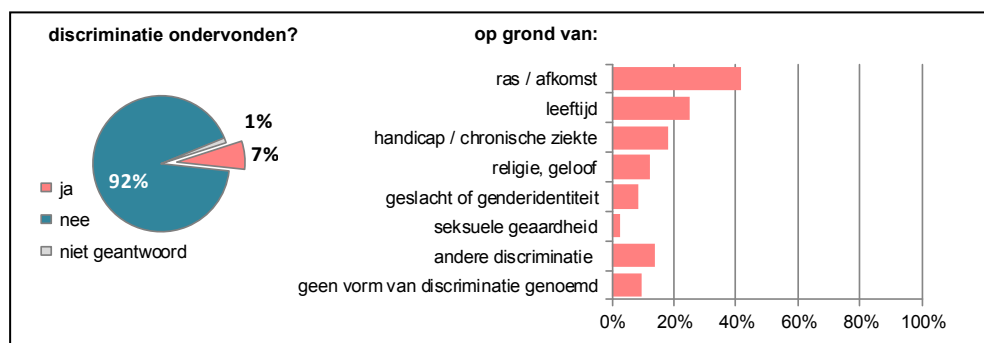
2.4 discriminatie

Discriminatie is in de vragenlijst omschreven als: "het benadelen van mensen (of van groepen mensen) vanwege uiteenlopende kenmerken, zoals afkomst, geloof of seksuele geaardheid".

ervaring met discriminatie

Van alle respondenten¹ zegt zo'n 7% (72 personen) zich in de afgelopen twaalf maanden wel eens gediscrimineerd gevoeld te hebben. Bij de metingen in voorgaande jaren (2011, 2013 en 2015) ging het om vergelijkbare aantallen (respectievelijk 8%, 7% en 8%).

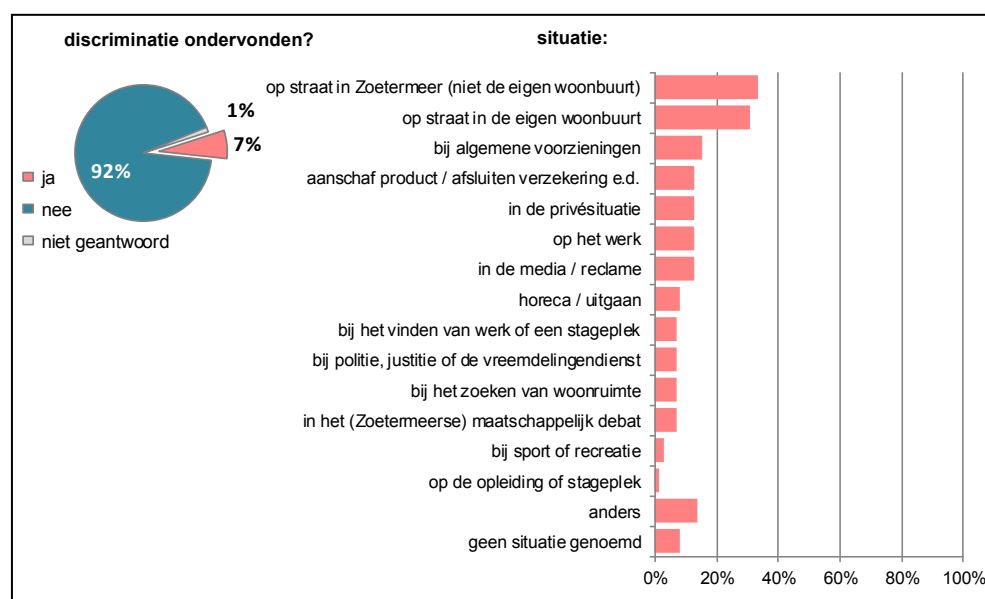
De figuren 2.22 t/m 2.24 laten zien wat voor discriminatie de respondenten vermelden in 2017. Figuur 2.22 toont de (veronderstelde) discriminatiegronden. Een deel van de respondenten die zich gediscrimineerd hebben gevoeld noemt meer dan één grond waarop men werd gediscrimineerd, gemiddeld 1,2 per persoon. Bij 42% van de 72 respondenten die zich gediscrimineerd voelen is er sprake van discriminatie op grond van afkomst. Bij 25% is er sprake van leeftijdsdiscriminatie. De overige voorgelegde vormen van discriminatie worden minder vaak genoemd.

figuur 2.22 *ervaring met discriminatie in de afgelopen twaalf maanden (in procenten, n = 1.074); de gronden waarop men zich gediscrimineerd voelde (in procenten; meer antwoorden per respondent mogelijk; n = 72)*

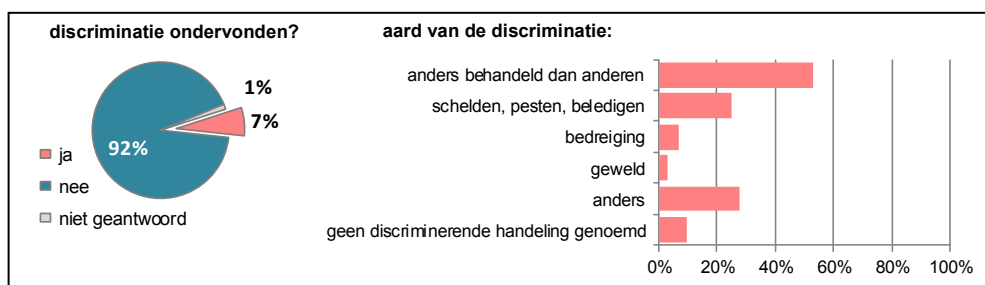
¹ De vragen over discriminatie zijn in 2017 voorgelegd aan één steekproef van 4.000 Zoetermeeders.

Figuur 2.23 laat zien in welke situaties men zich gediscrimineerd voelde. Gemiddeld noemen de gediscrimineerde respondenten per persoon 1,8 situaties. Op straat, hetzij in de eigen woonbuurt, hetzij elders in Zoetermeer, ondervond men de meeste discriminatie.

figuur 2.23 ervaring met discriminatie in de afgelopen twaalf maanden (in procenten, $n = 1.074$); de situaties waarin zich gediscrimineerd voelde (in procenten; meer antwoorden per respondent mogelijk; $n = 72$)

Figuur 2.24 gaat in op de aard van de discriminatie. In de meeste gevallen werd men anders behandeld dan anderen. Vaak ook ging het ook om pesten, schelden, beledigen. Bedreiging en geweld worden veel minder genoemd.

figuur 2.24 ervaring met discriminatie in de afgelopen twaalf maanden (in procenten, $n = 1.074$); de aard van de ondervonden discriminatie (in procenten; meer antwoorden per respondent mogelijk; $n = 72$)

wel of geen reactie op discriminatie

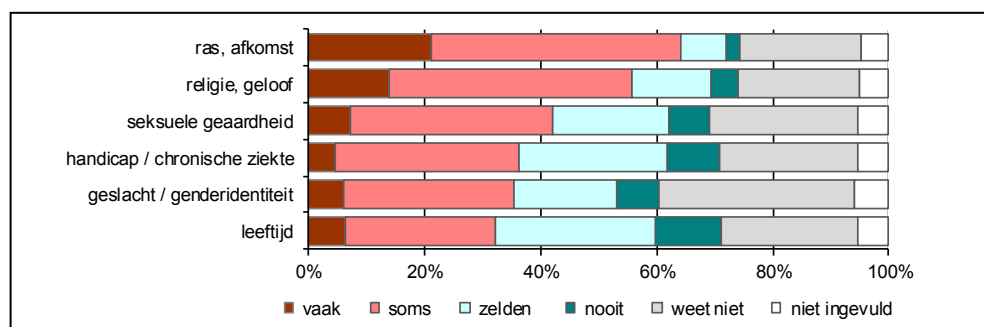
Van de 72 respondenten die in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête discriminatie hebben ondervonden zegt 21% (vijftien respondenten) zelf actie te hebben ondernomen naar aanleiding hiervan. 68% (49 respondenten) heeft de discriminatie laten passeren zonder zelf daarop actie te ondernemen. Velen van hen vertellen waarom zij geen actie hebben ondernomen (zie p.53). De redenen die men het meest noemt komen overeen met de redenen uit de eerdere jaren waarin deze vraag werd gesteld:

- reageren heeft geen zin; er wordt tóch niets aan gedaan;
- angst; het vermijden van conflicten; geen zin in escalatie;
- voelt zich niet echt geraakt door de discriminatie.

Van de vijftien respondenten die wél zelf actie hebben ondernomen hebben enkelen bij de politie aangifte gedaan, enkelen hebben een andere instantie geraadpleegd. Enkelen hebben gebruik gemaakt van een klachtenregeling. Zes respondenten zeggen het zelf te hebben opgelost (tabel IV-49, p.54).

veronderstelde discriminatie in Zoetermeer

Aan alle 1.074 respondenten, dus niet alleen degenen die zich gediscrimineerd voelden, is gevraagd naar hun idee omtrent het vóórkomen van verschillende vormen van discriminatie in Zoetermeer. Zie de tabellen IV-50 t/m IV-56 (p.54-56). Figuur 2.25 laat de antwoorden in diagramvorm zien voor zes vormen van discriminatie.

figuur 2.25 verondersteld vóórkomen in Zoetermeer van verschillende vormen van discriminatie in de afgelopen twaalf maanden (in procenten; meer antwoorden per respondent mogelijk; n = 1.074)

De perceptie van discriminatie wijkt, net als in de voorgaande jaren, enigszins af van de (door 72 respondenten) feitelijk ondervonden discriminatie. Als het gaat om discriminatie op grond van afkomst is de perceptie in overeenstemming met de ervaring. Deze vorm van discriminatie wordt van alle vormen het meest genoemd, zowel door slachtoffers van discriminatie als door de gehele respons. Discriminatie op basis van bijvoorbeeld leeftijd wordt door relatief veel respondenten ervaren, maar komt in de perceptie van de respondenten minder voor dan bijvoorbeeld discriminatie op basis van religie.

bekendheid van de Stichting voor Inclusie en discriminatiebestrijding (Stichting iDb)

De Stichting voor Inclusie en discriminatiebestrijding (iDb) signaleert, voorkomt en bestrijdt discriminatie en ongelijke behandeling in de regio Hollands Midden en Haaglanden. Wie zich als inwoner van Zoetermeer gediscrimineerd voelt, of een melding wil doen van discriminatie, dan wel vragen heeft over discriminatie, kan voor ondersteuning en advies terecht bij deze stichting, die vanaf 1 januari 2017 in Zoetermeer werkzaam is.

Van alle respondenten heeft 4% wel eens van de Stichting iDb gehoord; 94% heeft er niet van gehoord; de overige respondenten hebben de vraag niet beantwoord (tabel IV-57, p.57).

De bekendheid van deze stichting is daarmee (vooralsnog) veel lager dan voorheen die van het in december 2016 failliet verklaarde *Bureau Discriminatiezaken Hollands Midden & Haaglanden*, dat in de regio een vergelijkbare rol vervulde. In 2015 was dit laatstgenoemde bureau bekend bij 26% van de respons.

BIJLAGE I bevolking, steekproef, respons

bevolking, steekproef en respons

In de onderstaande tabellen worden de Zoetermeerse bevolking, de steekproef en de bruikbare respons vergeleken aan de hand van de kenmerken *seks* en *leeftijd*.

Tabel I-1 toont de verdeling over mannen en vrouwen van de twee steekproeven voor het deelonderzoek maatschappelijke ondersteuning, en de verdeling bij de totale respons. Tabel I-3 toont de leeftijdsopbouw van de twee steekproeven en de totale respons.

Tabel I-2 toont de verdeling over mannen en vrouwen van de steekproef en de respons voor de vragenlijst die alle over het onderwerp maatschappelijke ondersteuning vragen bevat. Tabel I-4 toont de leeftijdsopbouw van deze steekproef en de bijbehorende respons.

Hieronder wordt enkel de dubbele steekproef (tabel I-1 en I-3) besproken.

Binnen de Zoetermeerse bevolking van 18 jaar en ouder zijn vrouwen in de meerderheid. De steekproef toont ten opzichte van de feitelijke verdeling over mannen en vrouwen een afwijking van 0,5 procentpunt (meer mannen, minder vrouwen). In de respons is het percentage vrouwen 1,9 procentpunten hoger dan in de bevolking.

Verder laat de respons een forse oververtegenwoordiging zien voor de leeftijdsklasse 65 jaar en ouder (16,2 procentpunten), en een eveneens forse ondervertegenwoordiging voor de leeftijdsklasse 18 t/m 39 jaar (16,0 procentpunten).

tabel I-1 Zoetermeerse bevolking (18+), som van twee steekproeven en respons, naar seks

seks		bevolking 18+ op 01-01-2017	twee steekproeven	bruikbare respons
man	aantal	47.646	3.894	944
	procent	48,2	48,7	46,3
vrouw	aantal	51.254	4.106	1.096
	procent	51,8	51,3	53,7
subtotaal (100%)		98.900	8.000	2.040
seks anders / onbekend		-	-	55
totaal		98.900	8.000	2.095

tabel I-2 Zoetermeerse bevolking (18+), steekproef en respons, naar seks

seks		bevolking 18+ op 01-01-2017	enkele steekproef	bruikbare respons
man	aantal	47.646	1.947	474
	procent	48,2	48,7	45,3
vrouw	aantal	51.254	2.053	572
	procent	51,8	51,3	54,7
subtotaal (100%)		98.900	4.000	1.046
seks anders / onbekend		-	-	28
totaal		98.900	4.000	1.074

tabel I-3 Zoetermeerse bevolking (18+), som van twee steekproeven en respons, naar leeftijd in klassen

leeftijd		bevolking 18+ op 01-01-2017	twee steekproeven	bruikbare respons
18 t/m 39 jaar	aantal	33.505	2.650	358
	procent	33,9	33,1	17,9
40 t/m 64 jaar	aantal	43.954	3.544	919
	procent	44,4	44,3	46,0
65+	aantal	21.441	1.806	722
	procent	21,7	22,6	36,1
subtotaal (100%)		98.900	8.000	1.999
leeftijd onbekend		-	-	96
totaal		98.900	8.000	2.095

tabel I-4 Zoetermeerse bevolking (18+), steekproef en respons, naar leeftijd in klassen

leeftijd		bevolking 18+ op 01-01-2017	enkele steekproef	bruikbare respons
18 t/m 39 jaar	aantal	33.505	1.290	162
	procent	33,9	32,2	15,8
40 t/m 64 jaar	aantal	43.954	1.780	473
	procent	44,4	44,5	46,3
65+	aantal	21.441	930	387
	procent	21,7	23,3	37,9
subtotaal (100%)		98.900	4.000	1.022
leeftijd onbekend		-	-	52
totaal		98.900	4.000	1.074

BIJLAGE II betrouwbaarheid en nauwkeurigheid

Betrouwbaarheidsintervallen

De in dit verslag opgenomen uitkomsten hebben betrekking op de totale respons of op bepaalde categorieën daarbinnen. Over de 'werkelijkheid', dat wil zeggen de situatie in de totale populatie van Zoetermeeders van 18 jaar of ouder, kunnen alleen uitspraken worden gedaan in de vorm van schattingen.

Dit kan in de vorm van puntschattingen en intervalschattingen. Bij een puntschatting, dat wil zeggen een schatting in de vorm van één getal, ligt het voor de hand als benadering van de werkelijkheid de uitkomst uit de enquête te nemen. Wanneer in de respons bijvoorbeeld 40% een bepaald gedrag vertoont, wordt dan aangenomen dat dit ook in de populatie 40% zal zijn. Een dergelijke puntschatting van een percentage zal bijna altijd in meer of mindere mate van de werkelijkheid afwijken.

De kans op een verkeerde schatting kan aanzienlijk worden teruggebracht door de werkelijkheid te schatten in de vorm van intervallen (intervalschattingen). Het is daarbij, met behulp van statistische formules, mogelijk de grootte van een interval zodanig rond de enquête uitkomst (bijvoorbeeld rond een percentage) te kiezen dat met een bepaalde mate van zekerheid (veelal 'betrouwbaarheid' genoemd) kan worden aangenomen dat het werkelijke percentage zich binnen dat interval bevindt.

In de tabel op p.30 is voor verschillende aantallen respondenten en voor verschillende percentages weergegeven wat de nauwkeurigheidsmarges zijn. Het gaat daarbij om de marges bij 95% betrouwbaarheid. Dit betekent dat als de steekproeftrekking en het onderzoek vele malen zou worden herhaald, het berekende nauwkeurigheidinterval in minstens 95 van de 100 gevallen de werkelijke waarde zou bevatten.

Voorbeelden

Allereerst enkele voorbeelden ter verduidelijking van de tabel:

- Stel dat van alle 2.095 respondenten 30% opvatting A aanhangt. In werkelijkheid (dus in de totale populatie Zoetermeeders van 18 jaar en ouder) zal dit percentage dan met 95% zekerheid liggen tussen 28,0% en 32,0%.
Als alleen de 1074 respondenten op vragenlijst C worden beschouwd (dit is o.a. aan de orde bij de vragen over discriminatie) zal in werkelijkheid dit percentage met 95% zekerheid liggen tussen 27,3% en 32,7%.
- Stel dat van alle respondenten er 50 gedrag X vertonen. Als van deze 50 personen 60% vrouw is dan kan met 95% zekerheid gesteld worden dat van alle Zoetermeerse 18-plussers die gedrag X vertonen tussen de 46,4% en 73,6% vrouw is.

tabel II-1 *aantal procentpunten waarmee de werkelijke percentages (in de populatie) maximaal kunnen verschillen met die in de respons (betrouwbaarheidsinterval van 95%).*

		percentages in de respons				
		10% of 90%	20% of 80%	30% of 70%	40% of 60%	50%
aantal	50	8,3	11,1	12,7	13,6	13,9
respon-	100	5,9	7,8	9,0	9,6	9,8
denten	200	4,2	5,5	6,4	6,8	6,9
	300	3,4	4,5	5,2	5,5	5,7
	400	2,9	3,9	4,5	4,8	4,9
	500	2,6	3,5	4,0	4,3	4,4
	600	2,4	3,2	3,7	3,9	4,0
	700	2,2	3,0	3,4	3,6	3,7
	800	2,1	2,8	3,2	3,4	3,5
	900	2,0	2,6	3,0	3,2	3,3
	1000	1,9	2,5	2,8	3,0	3,1
	1074	1,8	2,4	2,7	2,9	3,0
	1100	1,8	2,4	2,7	2,9	3,0
	1200	1,7	2,3	2,6	2,8	2,8
	1300	1,6	2,2	2,5	2,7	2,7
	1400	1,6	2,1	2,4	2,6	2,6
	1500	1,5	2,0	2,3	2,5	2,5
	1600	1,5	2,0	2,2	2,4	2,5
	1700	1,4	1,9	2,2	2,3	2,4
	1800	1,4	1,8	2,1	2,3	2,3
	1900	1,3	1,8	2,1	2,2	2,2
	2000	1,3	1,8	2,0	2,2	2,2
	2095	1,3	1,7	2,0	2,1	2,1

BIJLAGE III vragenlijst

MAATSCHAPPELIJKE ONDERSTEUNING

Bij maatschappelijke ondersteuning gaat het om het krijgen van hulp of voorzieningen, om zelfstandig te kunnen blijven wonen en mee te doen in de samenleving. De hulp kan tal van terreinen omvatten. Denk bijvoorbeeld aan het doen van boodschappen, het aanpassen van een woning of het regelen van vervoer. Maar ook de praktische hulp aan mensen met een handicap of langdurige ziekte, en aan hun naasten, valt eronder.

30. Ontvangt u zelf ondersteuning of heeft u ondersteuning nodig?

1. ja
 2. nee → ga naar vraag 33 (pagina 10)

31. Op welke gebieden krijgt u ondersteuning of heeft u ondersteuning nodig?

a. huisvesting (eventuele aanpassingen aan de woning / de woonsituatie)

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

- een aanpassing van mijn woonsituatie is niet nodig
 ik zou moeten verhuizen naar een aangepaste woning / woonvorm
 ik heb voorzieningen / aanpassingen in mijn bestaande woning nodig
 ik ben verhuisd naar een aangepaste woonvorm
 familieleden, burens en/of vrienden hebben mijn woning aangepast
 vrijwilligers hebben mijn woning aangepast
 mijn woning is aangepast na indicatie door de gemeente
 ik heb zelf mijn woning aangepast / laten aanpassen

b. het huishouden (schoonmaken, wasgoed)

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

- ik heb geen ondersteuning op dit gebied nodig
 ik heb wel ondersteuning op dit gebied nodig, maar ik krijg deze nog niet
 ik krijg ondersteuning van familie, burens en/of vrienden
 ik krijg ondersteuning van vrijwilligers
 ik krijg professionele hulp na indicatie door de gemeente
 ik los het probleem zelf op (met particuliere hulp)

c. mobiliteit: boodschappen doen, naar de kapper gaan, een ommetje maken

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

- ik heb geen ondersteuning op dit gebied nodig
 ik heb wel ondersteuning op dit gebied nodig, maar ik krijg deze nog niet
 ik krijg ondersteuning van familie, burens en/of vrienden
 ik krijg ondersteuning van vrijwilligers
 ik krijg professionele hulp en/of voorzieningen na verwijzing / indicatie
 ik los het probleem zelf op (particuliere hulp, zelf een rollator gekocht, etc.)

d. dagelijkse activiteiten: opstaan, douchen, aankleden, eten e.d.

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

- ik heb geen ondersteuning op dit gebied nodig
- ik heb wel ondersteuning op dit gebied nodig, maar ik krijg deze nog niet
- ik krijg ondersteuning van familie, buren en/of vrienden
- ik krijg ondersteuning van vrijwilligers
- ik krijg professionele hulp na verwijzing / indicatie
- ik los het probleem zelf op (particuliere hulp, zelf een douchestoel gekocht etc.)

e. bij het op orde houden van mijn administratie en financiën

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

- ik heb geen ondersteuning op dit gebied nodig
- ik heb wel ondersteuning op dit gebied nodig, maar ik krijg deze nog niet
- ik krijg ondersteuning van familie, buren en/of vrienden
- ik krijg ondersteuning van vrijwilligers
- ik krijg professionele hulp na verwijzing / indicatie
- ik betaal zelf voor ondersteuning

f. bij de invulling van mijn dag (hobby's, werk, studie)

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

- ik heb geen ondersteuning op dit gebied nodig
- ik heb wel ondersteuning op dit gebied nodig, maar ik krijg deze nog niet
- ik krijg ondersteuning van familie, buren en/of vrienden
- ik krijg ondersteuning van vrijwilligers
- ik krijg professionele hulp na verwijzing / indicatie
- ik krijg professionele hulp zonder indicatie (zoals dagbesteding, begeleiding aan huis)

g. bij het onderhouden van sociale contacten

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

- ik heb geen ondersteuning op dit gebied nodig
- ik heb wel ondersteuning op dit gebied nodig, maar ik krijg deze nog niet
- ik krijg ondersteuning van familie, buren en/of vrienden
- ik krijg ondersteuning van vrijwilligers
- ik krijg professionele hulp na verwijzing / indicatie
- ik betaal zelf voor ondersteuning

h. bij eventuele klachten zoals stress, verwardheid of gevoelens van angst of depressie

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

- ik heb geen ondersteuning op dit gebied nodig
- ik heb wel ondersteuning op dit gebied nodig, maar ik krijg deze nog niet
- ik krijg ondersteuning van familie, buren en/of vrienden
- ik krijg ondersteuning van vrijwilligers
- ik krijg professionele hulp na verwijzing / indicatie
- ik betaal zelf voor ondersteuning

32. Het aandeel van de gemeente Zoetermeer in maatschappelijke ondersteuning bestaat uit:
- een gesprek met een Wmo-consulent over de zorg die u nodig heeft;
 - het bieden van ondersteuning via organisaties zoals Palet Welzijn, Ipse de Bruggen, Vierstroom en verschillende vrijwilligersorganisaties;
 - het bieden van algemene voorzieningen.

In welke mate draagt de ondersteuning die de gemeente u biedt eraan bij dat u zelfstandig kunt blijven wonen?

- 1. zeer veel
- 2. veel
- 3. redelijk
- 4. nauwelijks
- 5. niet
- 6. de vraag is niet van toepassing want de gemeente biedt mij (nog) geen ondersteuning
- 7. weet niet

VRIJWILLIGERSWERK

33. Vrijwilligerswerk is werk dat onverplicht en onbetaald (of tegen een geringe vergoeding) wordt verricht ten behoeve van anderen of de samenleving.

Bent u actief als vrijwilliger?

- 1. ja
- 2. nee → ga naar vraag 35

34. **Kunt u aangeven op welk(e) gebied(en) u momenteel vrijwilligerswerk doet?**

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

- sport
- zorg en hulp
- belangenbehartiging (patiënten, consumenten)
- natuur, milieu, duurzaamheid
- politiek
- religieuze organisatie (kerk, moskee)
- school / kinderopvang
- buurtactiviteiten
- anders

BUREN- EN VRIENDENHULP

35. Onder buren- en vriendenhelp wordt hier verstaan: de praktische hulp die burenen en bekenden elkaar onderling geven: bijvoorbeeld het verzorgen van planten en dieren tijdens de vakantie, klussen in huis en tuin, opvangen van kinderen na schooltijd.

Geeft u wel eens dergelijke hulp aan uw burenen of bekenden?

- 1. ja
- 2. nee

MANTELZORG

Mantelzorgers zorgen voor een (chronisch) zieke, gehandicapte of hulpbehoevende partner, ouder, kind of ander familielid, of een vriend, kennis of buur. Mantelzorgers zijn geen beroepsmatige zorgverleners; zij geven zorg omdat zij een persoonlijke band hebben met degene voor wie ze zorgen. Mantelzorg is niet de alledaagse zorg, zoals de zorg voor een gezond kind. Mantelzorg is vaak langdurig en intensief.

36. Verricht u momenteel mantelzorg?

- 1. ja
- 2. nee → ga naar vraag 48

37. Hoe vaak geeft u mantelzorg?

- 1. een aantal keer per jaar
- 2. een aantal keer per maand
- 3. een aantal keer per week / dag

38. Voor wie zorgt u?

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

- partner
- gehandicapt of (chronisch) ziek kind
- eigen ouders
- overige familie
- vrienden
- anders, namelijk:

39. Geeft u mantelzorg binnen of buiten Zoetermeer?

- 1. binnen Zoetermeer
- 2. buiten Zoetermeer
- 3. zowel binnen als buiten Zoetermeer

40a. Ervaart u de zorgtaken die u uitvoert als een lichte, een zware, of misschien een te zware belasting voor uzelf?

- 1. een zeer lichte belasting
- 2. een lichte belasting
- 3. een zware belasting
- 4. een zeer zware belasting
- 5. een te zware belasting

b. Eventuele toelichting:

41. ZoSamen is het Zoetermeerse netwerk van vrijwilligers- en professionele welzijnsorganisaties. De gemeente biedt, meestal via ZoSamen, verschillende vormen van ondersteuning aan mantelzorgers.

Van welke vormen van ondersteuning door ZoSamen en de gemeente heeft u wel eens gehoord?

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

- individuele ondersteuning (maatwerk door een mantelzorgcoördinator)
- het tijdelijk overnemen van zorg- of regeltaken
- lotgenotencontact
- mantelzorgcafé / themabijeenkomsten
- dienstenvoucher (dat is een waardecheque voor huishoudelijke hulp)
- mantelzorgwaardering (voorheen het mantelzorgcompliment)
- Dag van de Mantelzorg (in november)
- een pas voor de Regiotaxi (als begeleider)
- voorrang bij woningtoewijzing
- geen van deze vormen van ondersteuning → ga naar vraag 43

42. Van welke van deze vormen van ondersteuning heeft u in de afgelopen twaalf maanden gebruik gemaakt?

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

- individuele ondersteuning
- het tijdelijk overnemen van zorg- of regeltaken
- lotgenotencontact
- mantelzorgcafé / themabijeenkomsten
- dienstenvoucher
- mantelzorgwaardering
- Dag van de Mantelzorg (19 november 2016)
- pas voor de Regiotaxi
- voorrang bij woningtoewijzing
- geen van deze vormen van ondersteuning

43. Vindt u dat de gemeente met de ondersteuning die zij rechtstreeks of via ZoSamen aanbiedt, zorgt voor voldoende ondersteuning bij uw zorgtaken?

- 1. ja
- 2. nee
- 3. geen mening

44. Door wie uit uw eigen omgeving wordt u ondersteund bij het geven van mantelzorg?

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

- familie
- vriend(en)
- één of meer mensen uit mijn directe woonomgeving
- vrijwilliger(s)
- anders, namelijk:

- niemand

45. Vindt u dat de mensen uit uw eigen omgeving u voldoende ondersteunen bij uw zorgtaken?

1. ja
 2. nee

46. Voelt u zich over het geheel genomen voldoende ondersteund als mantelzorger?

1. ja
 2. nee

47. Aan wat voor eventuele (aanvullende) ondersteuning heeft u behoefte?

GEZONDHEID EN WELBEVINDEN

48. Hoe is over het algemeen uw gezondheid?

1. zeer goed
 2. goed
 3. gaat wel
 4. slecht
 5. zeer slecht
 6. weet niet

49. Er volgen nu enkele uitspraken.

Wilt u voor elke van de volgende uitspraken aangeven in hoeverre die op u, zoals u de laatste tijd bent, van toepassing is?

	1 ja	2 min of meer	3 nee
- Er is altijd wel iemand in mijn omgeving bij wie ik met mijn dagelijkse probleempjes terecht kan.	☐	☐	☐
- Ik mis een echt goede vriend of vriendin.	☐	☐	☐
- Ik ervaar een leegte om mij heen.	☐	☐	☐
- Er zijn genoeg mensen op wie ik in geval van narigheid kan terugvallen.	☐	☐	☐
- Ik mis gezelligheid om mij heen.	☐	☐	☐
- Ik vind mijn kring van kennissen te beperkt.	☐	☐	☐
- Ik heb veel mensen op wie ik volledig kan vertrouwen.	☐	☐	☐
- Er zijn voldoende mensen met wie ik me nauw verbonden voel.	☐	☐	☐
- Ik mis mensen om mij heen.	☐	☐	☐
- Vaak voel ik me in de steek gelaten.	☐	☐	☐
- Wanneer ik daar behoefte aan heb, kan ik altijd bij mijn vrienden terecht.	☐	☐	☐

50. De volgende vragen gaan over hoe u zich voelt en hoe het met u ging in de afgelopen vier weken.

Wil u a.u.b. bij elke vraag het antwoord geven dat het best benadert hoe vaak u zich zo voelde?

	1 altijd	2 meestal	3 vaak	4 soms	5 zelden	6 nooit
- Hoe vaak was u gedurende de afgelopen vier weken erg zenuwachtig?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Hoe vaak zat u gedurende de afgelopen vier weken zo in de put, dat niets u kon opvrolijken?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Hoe vaak voelde u zich gedurende de afgelopen vier weken kalm en rustig?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Hoe vaak had u gedurende de afgelopen vier weken veel energie?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Hoe vaak was u gedurende de afgelopen vier weken een gelukkig mens?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Hoe vaak voelde u zich gedurende de afgelopen vier weken somber en neerslachtig?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Hoe vaak hebben emotionele problemen u gedurende de afgelopen vier weken gehinderd bij uw sociale activiteiten?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

DISCRIMINATIE

De volgende vragen gaan over discriminatie in Zoetermeer. Discriminatie is het benadelen van mensen (of van groepen mensen) vanwege uiteenlopende kenmerken, zoals afkomst, geloof of seksuele geaardheid.

51. Voelde u zich in de afgelopen twaalf maanden wel eens gediscrimineerd in Zoetermeer?

1. ja
 2. nee → ga naar vraag 58

52. Wat voor discriminatie was dat?

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

Discriminatie op grond van:

- ras / afkomst
 religie, geloof
 handicap / chronische ziekte
 leeftijd
 seksuele geaardheid
 geslacht (vrouw / man) of genderidentiteit, bijvoorbeeld discriminatie van transseksuelen
 anders, namelijk:

53. In welke situatie(s) voelde u zich in de afgelopen twaalf maanden wel eens gediscrimineerd in Zoetermeer?

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

- op straat in mijn woonbuurt
- op straat, elders in Zoetermeer
- bij sport of recreatie
- bij het zoeken van woonruimte
- bij politie, justitie of de vreemdelingendienst
- bij algemene voorzieningen zoals de gemeente, het openbaar vervoer, de gezondheidszorg
- in de horeca / bij het uitgaan
- bij de aanschaf van een product, bij het afsluiten van een verzekering e.d.
- op mijn werk
- op mijn opleiding of stageplek
- bij het vinden van werk of een stageplek
- in de media of in reclame
- in het (Zoetermeerse) maatschappelijk debat
- in mijn privésituatie
- anders, namelijk:

54. Op welke manier werd u toen gediscrimineerd?

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

- ik werd anders behandeld dan anderen
- schelden, pesten, beledigen
- geweld
- bedreiging
- anders, namelijk:

55. Heeft u na deze discriminatie zelf actie ondernomen?

- 1. ja → ga naar vraag 57
- 2. nee

56. Waarom heeft u niet gereageerd op deze discriminatie?

LET OP: ga nu door naar vraag 58

57. Welke actie heeft u toen ondernomen?

LET OP: meer antwoorden mogelijk.

ik heb aangifte gedaan bij de politie

ik heb een andere instantie geraadpleegd, namelijk:

ik heb een vertrouwenspersoon (van mijn werk of opleiding) geraadpleegd

ik heb gebruik gemaakt van een klachtenregeling

ik heb het zelf opgelost / ben het gesprek aangegaan met degene die mij discrimineerde

anders, namelijk:

58. Hoe vaak denkt u dat de volgende vormen van discriminatie in Zoetermeer voorkomen?

Discriminatie op grond van:	1 vaak	2 soms	3 zelden	4 nooit	5 weet niet
- ras / afkomst	☐	☐	☐	☐	☐
- religie, geloof	☐	☐	☐	☐	☐
- handicap / chronische ziekte	☐	☐	☐	☐	☐
- leeftijd	☐	☐	☐	☐	☐
- seksuele geaardheid	☐	☐	☐	☐	☐
- geslacht en/of genderidentiteit (bijv. discriminatie van transseksuelen)	☐	☐	☐	☐	☐
- andere discriminatie, namelijk: <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐

59. Als u zich als inwoner van Zoetermeer gediscrimineerd voelt, als u een melding wilt doen van discriminatie, of als u ondersteuning zoekt op het gebied van gelijke behandeling kunt u terecht bij de Stichting voor Inclusie en discriminatiebestrijding (Stichting iDb). Ook geeft deze stichting voorlichting, trainingen en advies.

Had u vóór deze enquête al eens gehoord van de Stichting iDb?

1. ja

2. nee

PERSOONLIJKE GEGEVENS

76. Bent u een man of een vrouw?

1. man

2. vrouw

3. anders / dat wil ik niet zeggen

77. Wat is uw leeftijd?

jaar

78. Wat is uw hoogste voltooide opleiding?

- 1. geen
- 2. lager algemeen onderwijs (lagere school, basisschool)
- 3. middelbaar algemeen onderwijs (bijv. MULO, MAVO, VGLO, VMBO-T)
- 4. hoger algemeen onderwijs (bijv. HBS, VWO, MMS, HAVO)
- 5. lager beroepsonderwijs (bijv. LEAO, LTS, LHNO, LAS, VMBO)
- 6. middelbaar beroepsonderwijs (bijv. MEAO, MTS, MHNO)
- 7. hoger beroepsonderwijs (bijv. HEAO, HTS, MO-A)
- 8. wetenschappelijk onderwijs
- 9. anders, namelijk:

- 10. weet niet

79. Waaruit bestaat het huishouden waartoe u behoort?

- 1. alleenstaande → ga naar vraag 82
- 2. twee partners, zonder kind(eren) → ga naar vraag 82
- 3. twee partners, met kind(eren)
- 4. éénoudergezin (= één volwassene met kind(eren))
- 5. anders, namelijk:

- 6. weet niet

80. Wat is uw plaats in het huishouden?

- 1. één van de twee partners
- 2. hoofd van het éénoudergezin
- 3. kind
- 4. anders, namelijk:

- 5. weet niet

81. Uit hoeveel personen bestaat uw huishouden?

personen

82. Wat is uw postcode?

Hartelijk dank voor het invullen!

BIJLAGE IV rechte tellingen

vragen over: maatschappelijke ondersteuning

tabel IV-1 *ontvangt de respondent ondersteuning (of heeft hij/zij ondersteuning nodig)? (vraag 30)*

	aantal	procent
ja	222	10,6
nee	1.860	88,8
niet geantwoord	13	0,6
totaal	2.095	100,0

tabel IV-2 *Op welke gebieden krijgt respondent ondersteuning of heeft hij/zij ondersteuning nodig? (vraag 31a (huisvesting) - meer antwoorden per respondent mogelijk)*

	aantal	procent
zou moeten verhuizen naar een aangepaste woning / woonvorm	16	7,2
heeft voorzieningen / aanpassingen in de bestaande woning nodig	21	9,5
is verhuisd naar een aangepaste woonvorm	14	6,3
familieleden, buren en/of vrienden hebben de woning aangepast	17	7,7
vrijwilligers hebben de woning aangepast	2	,9
de woning is aangepast na indicatie door de gemeente	31	14,0
heeft zelf de woning aangepast / laten aanpassen	41	18,5
een aanpassing van de woonsituatie is niet nodig	56	25,2
niet geantwoord	56	25,2
totaal (ontvangt ondersteuning / heeft ondersteuning nodig)	222	100,0

tabel IV-3 *Op welke gebieden krijgt respondent ondersteuning of heeft hij/zij ondersteuning nodig? (vraag 31b (het huishouden) - meer antwoorden per respondent mogelijk)*

	aantal	procent
heeft wel ondersteuning op dit gebied nodig; krijgt deze nog niet	16	7,2
krijgt ondersteuning van familie, buren en/of vrienden	57	25,7
krijgt ondersteuning van vrijwilligers	3	1,4
krijgt professionele hulp na indicatie door de gemeente	64	28,8
lost het probleem zelf op (met particuliere hulp)	52	23,4
heeft geen ondersteuning op dit gebied nodig	40	18,0
niet geantwoord	21	9,5
totaal (ontvangt ondersteuning / heeft ondersteuning nodig)	222	100,0

tabel IV-4 *Op welke gebieden krijgt respondent ondersteuning of heeft hij/zij ondersteuning nodig? (vraag 31c (mobiliteit) - meer antwoorden per respondent mogelijk)*

	aantal	procent
heeft wel ondersteuning op dit gebied nodig; krijgt deze nog niet	9	4,1
krijgt ondersteuning van familie, buren en/of vrienden	65	29,3
krijgt ondersteuning van vrijwilligers	5	2,3
krijgt professionele hulp / voorzieningen na verwijzing / indicatie	17	7,7
lost het probleem zelf op (part. hulp, zelf een rollator gekocht, etc.)	43	19,4
heeft geen ondersteuning op dit gebied nodig	81	36,5
niet geantwoord	27	12,2
totaal (ontvangt ondersteuning / heeft ondersteuning nodig)	222	100,0

tabel IV-5 *Op welke gebieden krijgt respondent ondersteuning of heeft hij/zij ondersteuning nodig? (vraag 31d (dagelijkse activiteiten) - meer antwoorden per respondent mogelijk)*

	aantal	procent
heeft wel ondersteuning op dit gebied nodig; krijgt deze nog niet	8	3,6
krijgt ondersteuning van familie, burens en/of vrienden	28	12,6
krijgt ondersteuning van vrijwilligers	3	1,4
krijgt professionele hulp na verwijzing / indicatie	24	10,8
lost het probleem zelf op (part. hulp, douchestoel gekocht, etc.)	26	11,7
heeft geen ondersteuning op dit gebied nodig	123	55,4
niet geantwoord	24	10,8
totaal (ontvangt ondersteuning / heeft ondersteuning nodig)	222	100,0

tabel IV-6 *Op welke gebieden krijgt respondent ondersteuning of heeft hij/zij ondersteuning nodig? (vraag 31e (administratie en financiën) - meer antwoorden per respondent mogelijk)*

	aantal	procent
heeft wel ondersteuning op dit gebied nodig; krijgt deze nog niet	8	3,6
krijgt ondersteuning van familie, burens en/of vrienden	67	30,2
krijgt ondersteuning van vrijwilligers	5	2,3
krijgt professionele hulp na verwijzing / indicatie	15	6,8
betaalt zelf voor ondersteuning	15	6,8
heeft geen ondersteuning op dit gebied nodig	106	47,7
niet geantwoord	21	9,5
totaal (ontvangt ondersteuning / heeft ondersteuning nodig)	222	100,0

tabel IV-7 *Op welke gebieden krijgt respondent ondersteuning of heeft hij/zij ondersteuning nodig? (vraag 31f (invulling van de dag) - meer antwoorden per respondent mogelijk)*

	aantal	procent
heeft wel ondersteuning op dit gebied nodig; krijgt deze nog niet	9	4,1
krijgt ondersteuning van familie, burens en/of vrienden	40	18,0
krijgt ondersteuning van vrijwilligers	7	3,2
krijgt professionele hulp na verwijzing / indicatie	13	5,9
krijgt professionele hulp zonder indicatie	7	3,2
heeft geen ondersteuning op dit gebied nodig	125	56,3
niet geantwoord	32	14,4
totaal (ontvangt ondersteuning / heeft ondersteuning nodig)	222	100,0

tabel IV-8 *Op welke gebieden krijgt respondent ondersteuning of heeft hij/zij ondersteuning nodig? (vraag 31g (onderhouden sociale contacten) - meer antwoorden per respondent mogelijk)*

	aantal	procent
heeft wel ondersteuning op dit gebied nodig; krijgt deze nog niet	13	5,9
krijgt ondersteuning van familie, burens en/of vrienden	47	21,2
krijgt ondersteuning van vrijwilligers	10	4,5
krijgt professionele hulp na verwijzing / indicatie	14	6,3
betaalt zelf voor ondersteuning	9	4,1
heeft geen ondersteuning op dit gebied nodig	123	55,4
niet geantwoord	21	9,5
totaal (ontvangt ondersteuning / heeft ondersteuning nodig)	222	100,0

tabel IV-9 *Op welke gebieden krijgt respondent ondersteuning of heeft hij/zij ondersteuning nodig? (vraag 31h (bij eventuele klachten zoals stress, verwardheid en gevoelens van angst of depressie) - meer antwoorden per respondent mogelijk)*

	aantal	procent
heeft wel ondersteuning op dit gebied nodig; krijgt deze nog niet	12	5,4
krijgt ondersteuning van familie, buren en/of vrienden	48	21,6
krijgt ondersteuning van vrijwilligers	2	,9
krijgt professionele hulp na verwijzing / indicatie	34	15,3
betaalt zelf voor ondersteuning	9	4,1
heeft geen ondersteuning op dit gebied nodig	111	50,0
niet geantwoord	24	10,8
totaal (ontvangt ondersteuning / heeft ondersteuning nodig)	222	100,0

tabel IV-10 *mate waarin de ondersteuning door de gemeente eraan bijdraagt dat men zelfstandig kan blijven wonen (vraag 32)*

	aantal	procent	procent (geldig)
zeer veel	11	,5	5,0
veel	27	1,3	12,2
redelijk	37	1,8	16,7
nauwelijks	22	1,1	9,9
niet	16	,8	7,2
(nvt:) de gemeente biedt (nog) geen ondersteuning	70	3,3	31,5
weet niet	21	1,0	9,5
niet geantwoord	18	,9	8,1
subtotaal	222	10,6	100,0
niet van toepassing (geen ondersteuning nodig)	1.873	89,4	
totaal	2.095	100,0	

vragen over: vrijwilligerswerk

tabel IV-11 *is men actief als vrijwilliger? (vraag 33)*

	aantal	procent
ja	585	27,9
nee	1.489	71,1
niet geantwoord	21	1,0
totaal	2.095	100,0

tabel IV-12 *gebieden waarop men vrijwilligerswerk doet (vraag 34 - meer antwoorden per respondent mogelijk)*

	aantal	procent
sport	131	22,4
zorg en hulp	157	26,8
belangenbehartiging (patiënten, consumenten)	27	4,6
natuur, milieu, duurzaamheid	52	8,9
politiek	14	2,4
religieuze organisatie (kerk, moskee)	112	19,1
school / kinderopvang	75	12,8
buurtactiviteiten	73	12,5
anders	184	31,5
niet geantwoord	13	2,2
totaal (actief als vrijwilliger)	585	100,0

vragen over: mantelzorg / burenhulp*tabel IV-13 geeft men wel eens hulp aan buren of bekenden? (vraag 35)*

	aantal	procent
ja	1.515	72,3
nee	556	26,5
niet geantwoord	24	1,1
totaal	2.095	100,0

tabel IV-14 verricht men momenteel mantelzorg? (vraag 36)

	aantal	procent
ja	387	18,5
nee	1.684	80,4
niet geantwoord	24	1,1
totaal	2.095	100,0

tabel IV-15 frequentie van gegeven mantelzorg (vraag 37)

	aantal	procent	procent (geldig)
een aantal keer per jaar	18	,9	4,7
een aantal keer per maand	122	5,8	31,5
een aantal keer per week / dag	240	11,5	62,0
niet geantwoord	7	,3	1,8
subtotaal (mantelzorgers)	387	18,5	100,0
niet van toepassing	1.708	81,5	
totaal	2.095	100,0	

tabel IV-16 voor wie zorgt men als mantelzorger? (vraag 38 – meer antwoorden per respondent mogelijk)

	aantal	procent
voor de eigen partner	74	19,1
voor gehandicapt of (chronisch) ziek kind	39	10,1
voor de eigen ouders	180	46,5
voor familie	86	22,2
voor vrienden	28	7,2
anders *	25	6,5
niet geantwoord	7	1,8
totaal (mantelzorgers)	387	100,0

** andere persoon die mantelzorg ontvangt*

- bekende
- buren (8 keer genoemd)
- buurvrouw, eenzaam en in de war.
- dochter en/of zoon (2 keer genoemd)
- Een buurman van 89 jaar oud. Koffie + praatjes + boodschappen.
- Het ondersteunen van vrienden die tijdelijk extra hulp behoeven.
- ik ga iedere week een hele dag naar mijn schoonmoeder doe boodschappen voor haar en ik doe haar was. { ze is 97 jaar}dit doe ik al 10 jaar. En daarbij zorg ik ook voor mijn buurvrouw. ga met haar mee als ze een paspoort nodig heeft en doe ook boodschappen voor haar.
- kleinkinderen.
- meehelpen in de adoptietuin van de gemeente Zoetermeer aan de Fivelingo.
- mijn moeder.
- pleegkinderen waarvan 1 met PTSS.
- schoonouders (4 keer genoemd)
- statushouder.
- voor elk die hulp nodig hebben

tabel IV-17 geeft de respondent (mantelzorg) binnen of buiten Zoetermeer mantelzorg? (vraag 39)

	aantal	procent	procent (geldig)
binnen Zoetermeer	241	11,5	62,3
buiten Zoetermeer	112	5,3	28,9
zowel binnen als buiten Zoetermeer	25	1,2	6,5
niet geantwoord	9	,4	2,3
subtotaal (mantelzorgers)	387	18,5	100,0
niet van toepassing	1.708	81,5	
totaal	2.095	100,0	

tabel IV-18 belasting die mantelzorgers ervaren bij zorgtaken (vraag 40a) *

	aantal	procent	procent (geldig)
een zeer lichte belasting	29	1,4	7,5
een lichte belasting	222	10,6	57,4
een zware belasting	100	4,8	25,8
een zeer zware belasting	21	1,0	5,4
een te zware belasting	5	,2	1,3
niet geantwoord	10	,5	2,6
subtotaal (mantelzorgers)	387	18,5	100,0
niet van toepassing	1.708	81,5	
totaal	2.095	100,0	

* toelichtingen bij de antwoorden op deze vraag zijn opgenomen als bijlage V-1 (p. 61)

tabel IV-19 van welke ondersteuning door ZoSamen en de gemeente heeft de mantelzorg wel eens gehoord? (vraag 41 – meer antwoorden per respondent mogelijk)

	aantal	procent
individuele ondersteuning (maatwerk door mantelzorgcoördinator)	70	18,1
het tijdelijk overnemen van zorg- of regeltaken	63	16,3
lotgenotencontact	73	18,9
mantelzorgcafé / themabijeenkomsten	118	30,5
dienstenvoucher (waardecheque voor huishoudelijke hulp)	31	8,0
mantelzorgwaardering (voorheen het mantelzorgcompliment)	111	28,7
Dag van de mantelzorg	120	31,0
een pas voor de Regiotaxi (als begeleider)	95	24,5
voorrang bij woningtoewijzing	21	5,4
geen van deze vormen van ondersteuning	141	36,4
niet geantwoord	14	3,6
totaal (mantelzorgers)	387	100,0

tabel IV-20 vormen van ondersteuning waarvan de mantelzorg in de afgelopen twaalf maanden gebruik gemaakt heeft (vraag 42 – meer antwoorden per respondent mogelijk)

	aantal	procent
individuele ondersteuning	6	2,6
het tijdelijk overnemen van zorg- of regeltaken	-	-
lotgenotencontact	3	1,3
mantelzorgcafé / themabijeenkomsten	8	3,4
dienstenvoucher	5	2,2
mantelzorgwaardering	49	21,1
Dag van de mantelzorg (19 november 2016)	5	2,2
pas voor de Regiotaxi	9	3,9
voorrang bij woningtoewijzing	-	-
geen van deze vormen van ondersteuning	155	66,8
niet geantwoord	11	4,7
totaal (kent vormen van mantelzorgondersteuning)	232	100,0

tabel IV-21 vindt de mantelzorg dat de gemeente, met de ondersteuning die zij rechtstreeks of via ZoSamen aanbiedt, zorgt voor voldoende ondersteuning bij de eigen zorgtaken? (vraag 43)

	aantal	procent	procent (geldig)
ja	44	2,1	11,4
nee	37	1,8	9,6
geen mening	295	14,1	76,2
niet geantwoord	11	,5	2,8
subtotaal	387	18,5	100,0
niet van toepassing	1.708	81,5	
totaal	2.095	100,0	

tabel IV-22 personen uit de eigen omgeving die de mantelzorg ondersteunen (vraag 44 – meer antwoorden per respondent mogelijk)

	aantal	procent
familie	242	62,5
vriend(en)	29	7,5
één of meer mensen uit de directe woonomgeving	29	7,5
vrijwilliger(s)	7	1,8
andere personen*	27	7,0
niemand	91	23,5
niet geantwoord	7	1,8
totaal (mantelzorg)	387	100,0

* andere personen

- buren
- partner / echtgenoot (8 keer genoemd)
- enig kind!!!
- niemand (3 keer genoemd)
- kerk.
- leden van ons kerkgenootschap
- maar toen ik zelf hulpbehoevend werd, kreeg ik geen hulp vanuit de gemeente.
- medewerkers Therapeuticum Aurum.
- mijn broer is de enige die mij af en toe helpt.
- mijn kinderen
- mijn moeder.
- pgb'ers.
- professionals.
- thuiszorg.
- Vierstroom.

tabel IV-23 *vindt de mantelzorger dat de mensen uit zijn / haar eigen omgeving zorgen voor voldoende ondersteuning bij de zorgtaken? (vraag 45)*

	aantal	procent	procent (geldig)
ja	282	13,5	72,9
nee	81	3,9	20,9
niet geantwoord	24	1,1	6,2
subtotaal	387	18,5	100,0
niet van toepassing	1.708	81,5	
totaal	2.095	100,0	

tabel IV-24 *voelt de mantelzorger zich over het geheel genomen voldoende ondersteund?(vraag 46)*

	aantal	procent	procent (geldig)
ja	255	12,2	65,9
nee	102	4,9	26,4
niet geantwoord	30	1,4	7,8
subtotaal	387	18,5	100,0
niet van toepassing	1.708	81,5	
totaal	2.095	100,0	

vragen over: gezondheid en welbevinden / psychische gezondheid

tabel IV-25 *beoordeling van de eigen gezondheid (vraag 48)*

	aantal	procent
zeer goed	296	14,1
goed	1.160	55,4
gaat wel	502	24,0
slecht	97	4,6
zeer slecht	15	,7
weet niet	5	,2
niet geantwoord	20	1,0
totaal	2.095	100,0

tabel IV-26 *reactie op stelling over eenzaamheid (vraag 49 – eerste item):
Er is altijd wel iemand in mijn omgeving bij wie ik met mijn dagelijkse probleempjes terecht kan.*

	aantal	procent
ja	1.462	69,8
min of meer	378	18,0
nee	167	8,0
niet geantwoord	88	4,2
totaal	2.095	100,0

*tabel IV-27 reactie op stelling over eenzaamheid (vraag 49 – tweede item):
ik mis een echt goede vriend of vriendin.*

	aantal	procent
ja	144	6,9
min of meer	226	10,8
nee	1.604	76,6
niet geantwoord	121	5,8
totaal	2.095	100,0

*tabel IV-28 reactie op stelling over eenzaamheid (vraag 49 – derde item):
ik ervaar een leegte om mij heen.*

	aantal	procent
ja	68	3,2
min of meer	169	8,1
nee	1.723	82,2
niet geantwoord	135	6,4
totaal	2.095	100,0

*tabel IV-29 reactie op stelling over eenzaamheid (vraag 49 – vierde item):
er zijn genoeg mensen op wie ik in geval van narigheid kan terugvallen.*

	aantal	procent
ja	1.498	71,5
min of meer	369	17,6
nee	135	6,4
niet geantwoord	93	4,4
totaal	2.095	100,0

*tabel IV-30 reactie op stelling over eenzaamheid (vraag 49 – vijfde item):
ik mis gezelligheid om mij heen.*

	aantal	procent
ja	82	3,9
min of meer	212	10,1
nee	1.681	80,2
niet geantwoord	120	5,7
totaal	2.095	100,0

*tabel IV-31 reactie op stelling over eenzaamheid (vraag 49 – zesde item):
ik vind mijn kring van kennissen te beperkt.*

	aantal	procent
ja	170	8,1
min of meer	278	13,3
nee	1.522	72,6
niet geantwoord	125	6,0
totaal	2.095	100,0

*tabel IV-32 reactie op stelling over eenzaamheid (vraag 49 – zevende item):
ik heb veel mensen op wie ik volledig kan vertrouwen.*

	aantal	procent
ja	1.151	54,9
min of meer	588	28,1
nee	254	12,1
niet geantwoord	102	4,9
totaal	2.095	100,0

*tabel IV-33 reactie op stelling over eenzaamheid (vraag 49 – achtste item):
er zijn voldoende mensen met wie ik me nauw verbonden voel.*

	aantal	procent
ja	1.385	66,1
min of meer	430	20,5
nee	171	8,2
niet geantwoord	109	5,2
totaal	2.095	100,0

*tabel IV-34 reactie op stelling over eenzaamheid (vraag 49 – negende item):
ik mis mensen om mij heen.*

	aantal	procent
ja	80	3,8
min of meer	188	9,0
nee	1.707	81,5
niet geantwoord	120	5,7
totaal	2.095	100,0

*tabel IV-35 reactie op stelling over eenzaamheid (vraag 49 – tiende item):
vaak voel ik me in steek gelaten.*

	aantal	procent
ja	68	3,2
min of meer	131	6,3
nee	1.772	84,6
niet geantwoord	124	5,9
totaal	2.095	100,0

*tabel IV-36 reactie op stelling over eenzaamheid (vraag 49 – elfde item):
wanneer ik daar behoefte aan heb, kan ik altijd bij mijn vrienden terecht.*

	aantal	procent
ja	1.438	68,6
min of meer	434	20,7
nee	134	6,4
niet geantwoord	89	4,2
totaal	2.095	100,0

De tabellen IV-37 t/m IV-57 zijn voorgelegd aan een kleinere steekproef (de vragen waren enkel opgenomen in enquêteformulier C)

tabel IV-37 hoe vaak was de respondent gedurende de afgelopen vier weken erg zenuwachtig? (vraag 50 – eerste item)

	aantal	procent
altijd	6	,6
meestal	18	1,7
vaak	50	4,7
soms	267	24,9
zelden	351	32,7
nooit	350	32,6
niet geantwoord	32	3,0
totaal	1.074	100,0

tabel IV-38 hoe vaak zat de respondent gedurende de afgelopen vier weken zo in de put dat niets hem of haar kon opvrolijken? (vraag 50 – tweede item)

	aantal	procent
altijd	4	,4
meestal	11	1,0
vaak	30	2,8
soms	103	9,6
zelden	235	21,9
nooit	652	60,7
niet geantwoord	39	3,6
totaal	1.074	100,0

tabel IV-39 hoe vaak voelde de respondent zich gedurende de afgelopen vier weken kalm en rustig? (vraag 50 – derde item)

	aantal	procent
altijd	143	13,3
meestal	489	45,5
vaak	228	21,2
soms	114	10,6
zelden	35	3,3
nooit	19	1,8
niet geantwoord	46	4,3
totaal	1.074	100,0

tabel IV-40 hoe vaak had de respondent gedurende de afgelopen vier weken veel energie? (vraag 50 – vierde item)

	aantal	procent
altijd	88	8,2
meestal	356	33,1
vaak	261	24,3
soms	242	22,5
zelden	60	5,6
nooit	26	2,4
niet geantwoord	41	3,8
totaal	1.074	100,0

tabel IV-41 hoe vaak was de respondent gedurende de afgelopen vier weken een gelukkig mens? (vraag 50 – vijfde item)

	aantal	procent
altijd	168	15,6
meestal	435	40,5
vaak	236	22,0
soms	147	13,7
zelden	30	2,8
nooit	14	1,3
niet geantwoord	44	4,1
totaal	1.074	100,0

tabel IV-42 hoe vaak voelde de respondent zich gedurende de afgelopen vier weken somber en neerslachtig? (vraag 50 – zesde item)

	aantal	procent
altijd	10	,9
meestal	13	1,2
vaak	47	4,4
soms	204	19,0
zelden	349	32,5
nooit	409	38,1
niet geantwoord	42	3,9
totaal	1.074	100,0

tabel IV-43 hoe vaak hebben emotionele problemen de respondent gedurende de afgelopen vier weken gehinderd bij zijn/haar sociale activiteiten? (vraag 50 – zevende item)

	aantal	procent
altijd	13	1,2
meestal	11	1,0
vaak	30	2,8
soms	110	10,2
zelden	216	20,1
nooit	655	61,0
niet geantwoord	39	3,6
totaal	1.074	100,0

vragen over discriminatie

tabel IV-44 voelde zich in de afgelopen twaalf maanden wel eens gediscrimineerd in Zoetermeer?(vraag 51)

	aantal	procent
ja	72	6,7
nee	989	92,1
niet geantwoord	13	1,2
totaal	1.074	100,0

tabel IV-45 *soort van ondervonden discriminatie (vraag 52, meer antwoorden mogelijk)*

	aantal	procent
ras / afkomst	30	41,7
religie, geloof	9	12,5
handicap / chronische ziekte	13	18,1
leeftijd	18	25,0
seksuele geaardheid	2	2,8
geslacht of genderidentiteit	6	8,3
andere discriminatie *	10	13,9
niet geantwoord	7	9,7
totaal (voelde zich gediscrimineerd)	72	100,0

*andere discriminatie **

- afgunst/ jaloezie.
- als ik overprikkeld ben t.g.v. een CVA, dat mensen mij aanzien voor een dronken man omdat ik dan waggelend loop en vooral jongeren mij iets lelijks toeroepen of een zet geven.
- Bij zoeken naar woning.
- burenoverlast.
- ik op mijn 65e me rot werk en jongeren de hele dag niks doen en alles krijgen.
- ik vind dat wij als autochtone bewoners gediscrimineerd worden. De jan modaal mag overal voor opdraaien.
- Incest.
- intimiderend gedrag van jongere medelanders
- mensen die werken moeten beloond worden!!!
- taal.

tabel IV-46 *situatie waarin men zich gediscrimineerd voelde (vraag 53, meer antwoorden mogelijk)*

	aantal	procent
op straat in de eigen woonbuurt	22	30,6
op straat, elders in Zoetermeer	24	33,3
bij sport of recreatie	2	2,8
bij het zoeken van woonruimte	5	6,9
bij politie, justitie of de vreemdelingendienst	5	6,9
bij algemene voorzieningen zoals de gemeente, het openbaar vervoer, de gezondheidszorg	11	15,3
in de horeca / bij het uitgaan	6	8,3
bij de aanschaf van een product, bij het afsluiten van een verzekering e.d.	9	12,5
op het werk	9	12,5
op de opleiding of stageplek	1	1,4
bij het vinden van werk of een stageplek	5	6,9
in de media of in de reclame	9	12,5
in het (Zoetermeerse) maatschappelijk debat	5	6,9
in de privésituatie	9	12,5
andere situatie *	10	13,9
niet geantwoord	6	8,3
totaal (voelde zich gediscrimineerd)	72	100,0

** andere situatie*

- bij vrijwilligerswerk.
- burenen (3 keer genoemd)
- ik doe zaken langzamer. Aan mij direct is de handicap niet te zien. Er is dus vaak ongeduld.
- op de school van mijn zoon.
- Stadshart - Chinees nieuwjaar met die rare zogenaamde overdreven chinezen op stellen.
- wegens scheiding met huis verkopen: allemaal instanties maar kunnen niet helpen bij huis. Kind moet na herfstvakantie naar speciaal onderwijs. Wel in belang dat we bij school blijven wonen/rust.
- ziekenhuis

tabel IV-47 op welke manier werd respondent gediscrimineerd? (vraag 54, meer antwoorden mogelijk)

	aantal	procent
werd anders behandeld dan anderen	38	52,8
schelden, pesten, beledigen	18	25,0
geweld	2	2,8
bedreiging	5	6,9
andere manier *	20	27,8
niet geantwoord	7	9,7
totaal (voelde zich gediscrimineerd)	72	100,0

* andere manier

- benamingen, aannames: generalisatie, denigrerend gedrag.
- dat ik zondag naar de kerk ga en door het winkelend publiek moet in het stadshart.
- erg aangekeken, en soms uitschelden omdat ik niet te vlug kan handelen!!
- financieel - mensen met uitkering krijgen meer dan iemand die werkt en alles zelf moet betalen. Werken loont niet!
- het woord werd gericht op jongere mensen met wie ik samen was, terwijl ik het gesprek begon.
- ik werd genegeerd en ze zeiden dat ik agressief ben terwijl ik ze nog nooit heb gesproken maar dit alles alleen omdat ik gespierd en bruin ben; onzin dus
- kijken, hinderlijk gedrag
- mijn buurman. Hij weet niet dat ik naast hem woon. Hij heeft mij nooit gezien als buurvrouw terwijl ik naast zijn huis woon. Ik heb nu gewoond in mijn huur woning +/- 13 jaar.
- naast de boot vissen met subsidies i.v.m. te hoog salaris, waarbij het meeste opgaat aan zorg en vervoer. Hierdoor blijft er weinig over voor het gezin!
- net buiten de groep vallen.
- onbegrip.
- ouderen die lelijk doen omdat ik beensteunen, een rollator en een scootmobiel nodig heb.
- soms geeft iemand mij met geweld een brainwash.
- UWV/Gemeenteplein werk/inkomen.
- ze belden politie voor mijn nieuwjaarsparty thuis.
- zie eerder antwoord (3 keer)

tabel IV-48 zelf actie ondernomen na deze discriminatie? (vraag 55)

	aantal	procent	procent (geldig)
ja	15	1,4	20,8
nee	49	4,6	68,1
niet geantwoord	8	,7	11,1
subtotaal	72	6,7	100,0
niet van toepassing	1.002	93,3	
totaal	1.074	100,0	

Waarom niet gereageerd op deze discriminatie?

- bang!
- ben een blanke man, word niet geloofd.
- dan moet ik een hele uitleg geven.
- de personen die dat doen ga ik uit de weg zoveel mogelijk.
- dit wordt veelal niet serieus genomen door menigeen, ook valt het nauwelijks te bewijzen.
- durf ik niet - men gelooft me niet.
- geen zin in confrontatie
- heb nu een andere werkgever
- heeft geen zin / er wordt toch niks aan gedaan / zinloos (7 keer genoemd)
- het gebeurt wel vaker dus ik ging de confrontatie niet aan.
- ik heb het idee dat het geen zin heeft. En daarom beter is om te negeren.
- ik heb hier op dit moment geen tijd voor.
- ik spreek niet zo goed nederlands.
- ik weet niet hoe.
- ik werd beledigd, daar is toch niets aan te doen. Trek mijn schouders maar op, ze zijn niet wijzer. Het doet wel zeer.
- ik wil geen ruzie met de burens.
- inmiddels onderdeel van het normale leven in een omgeving die steeds meer zichtbaar intolerant is vanwege m.n. de islam
- te druk met zoeken van woonruimte.

- laat maar, vaststellen dat ouderen minder voor vol aan worden gezien, is de cultuur.
- liet over me heenkomen (vrede bewaren).
- lijkt me zinloos om aangifte te doen.
- mijn leidinggevende handelde het af
- niet durven
- niet zo belangrijk.
- om de zaak niet te laten escaleren.
- omdat dit niet zichtbaar is en omdat het geen nut heeft in maatschappij
- omdat het zielige aktie van hun is en ze moeten zich zelf schamen.
- omdat hun een reactie uit mij wilden maar ik gaf hun dat niet
- omdat ik denk dat dit mensen zijn die niet niet goed opgeleid zijn. Verspilling van mijn energie.
- omdat ik in een overprikkelde situatie, niet actief kan handelen, ik heb alle energie nodig om me voort te bewegen naar een veilige plek, stoel of rolstoel. Als ik zou reageren gaat dit af van de kostbare tijd die ik heb tussen overprikkeld raken en de shock toestand.
- omdat ik mijn niveau niet wil verlagen tot deze personen. Over het algemeen leef ik goed en word ik zelden gediscrimineerd. Echter wanneer er één of twee personen discrimineren dan hebben zij een tekort en snappen ze niks van het leven, dus het beste is om het te laten gaan en ik wordt er alleen sterker van!
- Op sommige behandeling heb je geen invloed.
- wat je zegt ben je zelf.
- wat moet ik als 27 jarige nou tegen een 75+ er zeggen?
- weet ik niet, zelf het idee dat het toch niet wordt gehoord.
- Zo vaak gezegd maar er wordt niets mee gedaan.

tabel IV-49 welke actie ondernomen na discriminatie? (vraag 57, meer antwoorden mogelijk)

	aantal	procent
aangifte gedaan bij de politie	4	26,7
een andere instantie geraadpleegd	4	26,7
een vertrouwenspersoon (van werk of opleiding) geraadpleegd	-	-
gebruik gemaakt van een klachtenregeling	3	20,0
zelf opgelost / het gesprek aangegaan met degene die discrimineerde	6	40,0
andere actie *	5	33,3
niet geantwoord	-	-
totaal (heeft actie ondernomen)	15	100,0

* andere actie

- hoe ik in ziekenhuis behandeld werd, heb ik aan mijn huisarts verteld en bij hem gemeld.
- Ik geef geen kans.
- ik heb op een andere partij gestemd
- mijn ouders.

tabel IV-50 perceptie van vóórkomen van discriminatie op grond van ras / afkomst (vraag 58, eerste item)

	aantal	procent
vaak	228	21,2
soms	460	42,8
zelden	84	7,8
nooit	27	2,5
weet niet	225	20,9
niet geantwoord	50	4,7
totaal	1.074	100,0

tabel IV-51 perceptie van vóórkomen van discriminatie op grond van religie, geloof (vraag 58, tweede item)

	aantal	procent
vaak	150	14,0
soms	449	41,8
zelden	147	13,7
nooit	49	4,6
weet niet	225	20,9
niet geantwoord	54	5,0
totaal	1.074	100,0

tabel IV-52 perceptie van vóórkomen van discriminatie op grond van handicap / chronische ziekte (vraag 58, derde item)

	aantal	procent
vaak	49	4,6
soms	340	31,7
zelden	275	25,6
nooit	98	9,1
weet niet	253	23,6
niet geantwoord	59	5,5
totaal	1.074	100,0

tabel IV-53 perceptie van vóórkomen van discriminatie op grond van leeftijd (vraag 58, vierde item)

	aantal	procent
vaak	68	6,3
soms	278	25,9
zelden	295	27,5
nooit	121	11,3
weet niet	254	23,6
niet geantwoord	58	5,4
totaal	1.074	100,0

tabel IV-54 perceptie van vóórkomen van discriminatie op grond van seksuele geaardheid (vraag 58, vijfde item)

	aantal	procent
vaak	77	7,2
soms	376	35,0
zelden	213	19,8
nooit	76	7,1
weet niet	274	25,5
niet geantwoord	58	5,4
totaal	1.074	100,0

tabel IV-55 perceptie van vóórkomen van discriminatie op grond van geslacht en/of genderidentiteit (vraag 58, zesde item)

	aantal	procent
vaak	65	6,1
soms	316	29,4
zelden	191	17,8
nooit	77	7,2
weet niet	362	33,7
niet geantwoord	63	5,9
totaal	1.074	100,0

tabel IV-56 perceptie van vóórkomen van andere discriminatie * (vraag 58, zevende item)

	aantal	procent
vaak	14	1,3
soms	44	4,1
zelden	28	2,6
nooit	17	1,6
weet niet	450	41,9
niet geantwoord	521	48,5
totaal	1.074	100,0

* de andere discriminatie

frequentie

vaak	• antisemitisme.
vaak	• door de gemeentemensen die werken.
vaak	• dyslexie.
vaak	• in het verkeer, vinger op steken als je je aan de snelheid houdt, of keurig stopt als licht oranje is: dan toeteren. Het hufgedrag in het verkeer, vooral op de ontsluitingswegen en de H-structuur.
vaak	• in het verkeer.
vaak	• materiële welvaart
vaak	• Nederland heeft een eigen cultuur... eigen normen en waarden. Verloochen die niet
vaak	• sollicitaties.
vaak	• status
soms	• doof.
soms	• gewicht.
soms	• groenonderhoud in deze wijk t.o.v. andere wijken
soms	• Ik voel me achtergesteld ten opzichte van minderheden. Nederland glijdt af naar een land waar christelijke normen en waarden verkwanseld worden. Wat is discriminatie, A een blanke die zegt hee zwarte of B een medelander die zegt christenhond, bleekscheet, ik weet waar je huis woont.
soms	• leeftijdsdiscriminatie bij solliciteren als je werkloos bent
soms	• politieke overtuiging
soms	• sociale status (2 keer genoemd)
soms	• uiterlijk, bijv. kleding / haar.
soms	• vrouw werkend in mannenwereld.
soms	• werkloos
soms	• werkenden en klaplopers
zelden	• ouderen met een scootmobiel hebben veel problemen om in Zoetermeer van A naar B te komen, slechte wegen/ stoepen, kuilen in weggedeeltes, winkels slecht toegankelijk.
nooit	• (beetje onhandig opgestelde vraag om dit verplicht veld te maken.)
nooit	• het gemeentebestuur is slecht. uitlaatplaats voor honden voor je huis.
weet niet	• afschuwelijk - hoop er niet mee te maken te krijgen. mijn wereldje is klein
weet niet	• (waarom moet ik bij andere vormen iets invullen? "weet niet" dekt de lading niet)
niet geantwoord	• Dat men als alleen staande het dubbele betaalt.

tabel IV-57 had de respondent vóór deze enquête al eens gehoord van de Stichting iDb? (vraag 59)

	aantal	procent
ja	43	4,0
nee	1.008	93,9
niet geantwoord	23	2,1
totaal	1.074	100,0

persoonlijke gegevens / achtergrondvariabelen

In tabel IV-58 t/m IV-65 wordt een overzicht gegeven van de achtergrondvariabelen. De gegevens in deze tabellen kunnen niet zonder meer met populatiekenmerken worden vergeleken.

tabel IV-58 sekse (vraag 76)

	aantal	procent
man	944	45,1
vrouw	1.096	52,3
anders / wil niet zeggen	11	,5
niet geantwoord	44	2,1
totaal	2.095	100,0

tabel IV-59 leeftijd (vraag 77)

	aantal	procent
18 t/m 39 jaar	358	17,1
40 t/m 64 jaar	919	43,9
65 jaar en ouder	722	34,5
leeftijd onbekend	96	4,6
totaal	2.095	100,0

tabel IV-60 hoogste voltooide opleiding (vraag 78)

	aantal	procent
geen	16	,8
lager algemeen onderwijs (basisschool)	71	3,4
middelbaar algemeen onderwijs	435	20,8
hoger algemeen onderwijs	230	11,0
lager beroepsonderwijs	109	5,2
middelbaar beroepsonderwijs	360	17,2
hoger beroepsonderwijs	567	27,1
wetenschappelijk onderwijs	236	11,3
anders *	15	,7
weet niet	10	,5
niet geantwoord	46	2,2
totaal	2.095	100,0

tabel IV-61 *niveau hoogste voltooide opleiding (vraag 78)*

	aantal	procent
laag	631	30,1
middelbaar	590	28,2
hoog	803	38,3
anders / niet bekend	71	3,4
totaal	2.095	100,0

tabel IV-62 *type huishouden (vraag 79)*

alleenstaande	384	18,3
twee partners, geen kind(eren)	966	46,1
twee partners en kind(eren)	582	27,8
eenoudergezin	87	4,2
anders / weet niet / niet geantwoord	76	3,6
totaal	2.095	100,0

tabel IV-63 *plaats in het huishouden (vraag 80)*

de alleenstaande bewoner	383	18,3
een van de twee partners	1.491	71,2
hoofd eenoudergezin	71	3,4
kind (18+)	77	3,7
anders / weet niet / niet geantwoord	73	3,5
totaal	2.095	100,0

tabel IV-64 *aantal personen in het huishouden van de respondent (vraag 81)*

	aantal	procent
één	383	18,3
twee	1.022	48,8
drie	278	13,3
vier	274	13,1
vijf	68	3,2
zes	14	,7
meer dan zes	5	,2
niet bekend	51	2,4
totaal	2.095	100,0

tabel IV-65 *wijk en buurt (gebaseerd op vraag 82 - postcode)*

Centrum	311	14,8	
Dorp	75	3,6	
Stadscentrum	73	3,5	
Palenstein	67	3,2	
Driemanspolder	96	4,6	
Meerzicht	259	12,4	
Meerzicht-West	170	8,1	
Meerzicht-Oost	89	4,2	
Buytenwegh de Leyens	332	15,8	*
Buytenwegh	142	6,8	
De Leyens	186	8,9	
Seghwaert	270	12,9	*
Seghwaert-Zuidwest	128	6,1	
Seghwaert-Noordoost	140	6,7	
Noordhove	155	7,4	*
Noordhove-West	71	3,4	
Noordhove-Oost	78	3,7	
Rokkeveen	395	18,9	*
Rokkeveen-West	151	7,2	
Rokkeveen-Oost	236	11,3	
Oosterheem	304	14,5	*
Oosterheem-Zuidwest	89	4,2	
Oosterheem-Noordoost	209	10,0	
overig / wijk onbekend	69	3,3	
totaal	2.095	100,0	

* Het wijktotaal is niet altijd gelijk aan de som van de buurttotalen, doordat in een aantal gevallen van een respondent wel de woonwijk, maar niet de buurt bekend is.

BIJLAGE V antwoorden op open vragen

V-1 toelichtingen bij de belasting die mantelzorgers ervaren (vraag 40b)

toelichtingen bij het antwoord: 'een zeer lichte belasting' (vraag 40a)

- administratief
- het iedere keer vragen of het doorgaat of niet aan de ouders van de adoptietuin Fivelingo 107.
- ik doe meer de administratie en kleine huishoudelijke taken.
- partner is nog zelfstandig, taken zijn nog niet zwaar.

toelichtingen bij het antwoord: 'een lichte belasting' (vraag 40a)

- 90% doe ik thuis huishoudelijke taken, daar mijn partner een ICD/Pacemaker draagt voor haar hartproblemen en last ondervindt van artrose
- als ik niet kan, voel ik me schuldig.
- als je eenmaal begint, is 't lastig om die zorg te stoppen. Vooral voor diegene waar de zorg voor nodig is!
- contact i.v.m. ondersteuning vindt met Gemeente Rijswijk plaats
- Door zuurstofgebruik aan huis gebonden.
- doordat ouderen langer thuis wonen wordt er (te) veel van kinderen gevraagd. Het bejaardentehuis was vroeger een prima tussenoplossing.
- gaat nu beter maar was een zware belasting
- geestelijk wel zwaar.
- het gaat nu redelijk, maar er zijn tijden dat het zeer zwaar valt.
- het is zo zwaar als je het zelf maakt.
- ik doe oppas voor kleinkind.
- inmiddels is dit gelukkig niet meer van toepassing daar mijn vader inmiddels weer zelfstandig is.
- je groeit samen met de beperking van je kind op. Zowel voor haar als ons komen we obstakels tegen; lossen we het samen op.
- meer mantelzorgers actief.
- mijn man heeft diabetes. Gezonde voeding en op tijd eten en spuiten. Hierbij help ik dagelijks en fysieke ondersteuning.
- mijn man heeft een chronische ziekte en heeft hulp nodig, maar dat kan ik zelf.
- mijn vrouw heeft ms maar kan gelukkig nog redelijk veel zelf
- moeder is opgenomen in verpleeghuis, dus dagelijkse zorg is geregeld.
- nog licht, maar zal in de toekomst een zware belasting worden. (Alzheimer)
- nu nog licht, gaat zwaar worden.
- sinds ik gestopt ben met werken gaat het goed: ik ging er onderdoor.
- soms wordt er veel druk op uitgeoefend en kan je geen nee tegen zeggen (kinderen vinden het wel eens te makkelijk).
- soms wordt het door mijn eigen gezondheidsklachten teveel. Soms kan ik het wel aan. Wisselt dus nogal.
- soms zwaarder als er onverwachte dingen gebeuren.
- vader nu in verpleeghuis en moeder nu administratieve zorg en begeleiding etc.
- vele handen maken het licht. Daarnaast zal dit de basis moeten gaan worden in de toekomst!!
Indonesia - Spanje - in deze landen is het normaal dus betaalbaar!!
- voor je kind doe je alles. Toch?
- wanneer ouders, kleinkinderen en de werkzaamheden in mijn bedrijf te veel op een urgente manier samen komen.
- werk 36 uur. Daarnaast dus zorg.
- zZus heeft kanker en loopt slecht

toelichtingen bij het antwoord: 'een zware belasting' (vraag 40a)

- "psychisch" ziek kind (autisme). Is altijd aanwezig gaat niet over. Mentaal belastend.
- autisme met lichamelijke beperking
- daarnaast werk ik 32 uur en heb 8 uur woon/werk verkeer pw
- demente + gehandicapte ouder.
- demente zwager, is thuis.
- door de zorg welke ik geef aan mijn vrouw gaat dit ten koste van de vrije tijd. Mijn vrouw heeft fibromyalgie en ik verricht de zware taken. Desondanks is zij wel goedgekeurd voor het verrichten van arbeid.
- eerst 2 ouders - zeer zwaar. Nu 1. Zitten tussen licht en zwaar in op dit moment - maar kan zo weer veranderen.
- het moet tegenwoordig maar vaak is het echt zwaar.
- het vergt erg veel tijd en energie. Vaak komt dit in conflict met mijn eigen gezin, mijn werk en de nevenactiviteiten van mijzelf, mijn man en kinderen. Ik zou best wat meer hulp/advies willen.
- hier zou je eigenlijk betaald voor moeten worden!
- ik werk fulltime + mantelzorg is zwaar.

toelichtingen bij het antwoord: 'een zware belasting' (vraag 40a)

- mijn moeder is naar een woonzorgcomplex in Nootdorp verhuisd. In Zoetermeer was er geen plek voor haar. Ik ben enig kind en rijd nu heen en weer. Schande.
- mijn moeder wil graag zelfstandig blijven wonen, is afgelopen tijd 2x geopereerd, zware ingrepen. Herstellen duurt langer i.v.m. haar leeftijd; 84 jaar. Tijdens die periodes heb ik het als zwaar ervaren. Maandenlang dagelijks schoon wasgoed, eten, verzorging brengen. Nu is de druk minder maar ze steunt op mij/ons, ook mijn man.
- moeder (93 j) bijna blind wij zorgen voor alles financiën / eten / brengen naar arts.
- moeder van 95 in slechte lichamelijke conditie.
- naast een baan, en ben zelf ook ziek geweest.
- niet het werk is zwaar, maar de altijd gevoelde verantwoordelijkheid.
- om het voor mij te verlichten is er één van mijn ouders naar Zoetermeer verhuisd.
- ouders van 90, waren zelfstandig. Bij ziekte is het zwaar.
- soms moeilijk te combineren met eigen werk.
- vooral de administratieve veelheid, complexiteit en onsamenhangende regelgeving is een permanente belasting. Steeds wijzigende inzichten en waan van de dag oplossingen botsen met andere vaak starre, mensonterende aanpak van zaken. Wanneer men meent te weten hoe de vork in steel steekt is er weer een wijziging doorgevoerd die e.e.a. weer (volledig) op de kop zet.
- werk zelf ook in de zorg. Het is wel een beetje zwaar zo.
- wordt veroorzaakt door de reisafstand
- zelf herseninfarct gehad.

toelichtingen bij het antwoord: 'een zeer zware belasting' (vraag 40a)

- de professionele hulpverlening laat ons kind vaak in de steek. Er komt veel, en voorspelbaar, op onze schouders. Wij worden er niet jonger op.
- je doet wat kan, maar vaker steun bieden is voor de beide ouders wenselijk en welkom
- naast kinderen, huishouden en 40 uur werk is het een enorme belasting. Partner werkt ook 4 dagen
- naast studie zeer zwaar.
- zelf ben ik bijna 82 jaar en heb veel ziektes nu en in verleden nog meer, zoals o.a. 2x hartinfarct en kanker.
- zelf niet meer de jongste, veel lichamelijke kwalen, slecht ter been plus de 24u zorg voor demente partner
- Zoon van 9 jaar met epilepsie: in nacht opvangen bij frequente aanvallen waardoor nachtrust in gevaar komt. Overdag hem overal heen brengen o.a. school in Buytenwegh, wat veel geld kost en mij moeite kost.

toelichtingen bij het antwoord: 'een te zware belasting' (vraag 40a)

- boodschappen halen, opruimen, reparatie, bezoek, mee gaan naar de arts enz.
- Ik ben zelf chronisch ziek, dus dan wordt het al snel te zwaar

vraag 40a niet beantwoord; wel een toelichting:

- Afhankelijk hoe zij er voor staat verschilt per dag.
- Nu niet meer, want mijn partner is opgenomen in verpleeghuis.

V-2 behoefte van mantelzorgers aan (aanvullende) ondersteuning (vraag 47)

antwoorden van mantelzorgers die zich voldoende ondersteund voelen (vraag 46)

- één aanspreekpunt dat alle regelgeving uit kan leggen.
- eigen parkeerplaats.
- financiële ondersteuning, bv vaker mantelzorgwaardering ipv 1x.
- geen enkele. De overheid mag zich hier terugtrekken. Familie is de hoeksteen van de maatschappij.
- geen (**6 keer genoemd**)
- heb op dit moment nog geen ondersteuning nodig. Kan het goed aan.
- het gaat snel achteruit. Dan beoordeel ik het wel weer.
- ik heb meer met de gemeente Den Haag te maken, dus verlang niets v.d. gemeente Zoetermeer.
- kind af & toe "weg". Zijn we nu mee bezig. Nu al weten dat i.d. toekomst begeleid wonen kan/mag zou rust geven.
- meer tijd
- momenteel niet
- nog wel; ligt eraan als ouders ouder worden.
- nu nog niet van toepassing.
- reiskosten.
- sociaal contact.
- structurele financiële ondersteuning, bijv. huurverlaging.
- toch wat meer financiële tegemoetkoming
- weet nog niet precies, dit moet mede geëvalueerd worden ontwikkeling handicap vrouw. Vrouw heeft op 21/03/17 auto-ongeluk gehad.
- zal de toekomst uitwijzen

antwoorden van mantelzorgers die zich niet voldoende ondersteund voelen (vraag 46)

- aan wegwijs maken bij gemeente-aanvragen.
- alleen bij ziekte. Soms onbegrip.
- als er dingen aangevraagd moeten worden bij instanties, gemeente, etc. heeft dat een veel te lange wachttijd. NB Ik ben mantelzorger buiten Zoetermeer.
- als er in het zorgcentrum voldoende personeel zou zijn. Dan zou ik mijn kamer e.d. niet iedere week schoon hoeven te maken!
- als mij wat overkomt, (is Leiden in last).
- betere informatievoorziening over de regels en procesafspraken met betrekking tot WMO. Nu blijft het gissen op welke criteria wordt bekeken of iemand in aanmerking komt voor middelen of hulp.
- betere organisatie.
- busje/taxi-vervoer van en naar school van mijn zoon. Speciaal onderwijs in de wijk i.p.v. zo ver weg.
- combi werk-mantelzorg is lastig.
- dagje weg, iets leuks doen.
- dat de familie en burens wat meer zouden helpen en ons ontlasten.
- dat werkgever meer flexibel is.
- de dienstenvoucher was zeer nuttig... maar is helaas afgeschaft.
- de mantelzorgvergoeding weer verschaffen voor benzinekosten e.d.
- dienstenvouchers zijn vervallen en WMO is veel te duur, daardoor geen ondersteuning in 2017 :(
- een spin in het web. Iemand die alles overziet en instanties tot hulp kan aanzetten.
- er wordt weinig gefaciliteerd voor een mantelzorger
- financiële steun voor alle ziekenhuisbezoeken etc.
- geen. Regel het zelf wel.
- huisarts. Wijkzorg/verpleging.
- hulp bij alles: Huishouden, tuin, onderhoud huis. Ik heb op dit moment een burn-out. Ben 100% ziekgemeld.
- iemand die het af en toe overneemt of mij thuis helpt om de rest draaiende te houden
- ik ben geattendeerd op de financiële vergoeding als het gaat om mantelzorg, maar ben niet veel wijzer geworden van de info op het gemeentehuis hoe dat in zijn werk gaat.
- ik word niet ondersteund
- ik zou graag wat meer advies en hulp willen hebben. Bijvoorbeeld iemand die samen met mij kijkt wat er allemaal geregeld moet en kan worden en hoe dit het beste kan.
- instanties die daarvoor bedoeld zijn.
- je moet werkelijk alles alleen regelen.
- km-vergoedingen of reis vergoeding.
- lijkt mij niet haalbaar, maar meer begrip voor mijn positie zou prettig zijn.
- lotgenoten van mijn leeftijdscategorie.
- meer bejaardentehuizen en verzorgingstehuizen en minder hulpen die stelen.
- nog niet nodig
- oppas.
- structurele ondersteuning door de (plaatselijke) overheid.
- te veel bureaucratie bij bijv. aanvraag PGB, veel van kastje naar muur door instanties (zijnde niet de gemeente)
- tijd, en tijd om te zorgen

antwoorden van mantelzorgers die zich niet voldoende ondersteund voelen (vraag 46)

- veel meer (praktische) ondersteuning, meedenken, van iemand horen wat menselijk is. Je moet alles zelf doen.
- vraag er niet om dat doe je uit je zelf.
- wat Zoetermeer aanbiedt past niet bij mij. Ik heb niets aan lotgenotencontact e.d. Professionele begeleiding zou het beste zijn, helaas wordt daar enorm op bezuinigd.
- weet het zelf niet zo goed
- Zou 1-2-3 niet weten.

vraag 46 niet beantwoord, wel reactie op vraag over (aanvullende) ondersteuning

- een werkster.
- tijdelijke ondersteuning bij vakantie.
- vooralsnog particulier huishoudelijke hulp geregeld.

BIJLAGE VI berekening kengetallen

VI-1 kengetal voor eenzaamheid

Over eenzaamheid is een enquêtevraag gesteld in de vorm van elf uitspraken met elk drie antwoordmogelijkheden (*ja*, *min of meer* en *nee*). De vraagitems uit vraag 49 (hieronder) vormen een standaardset ontleend aan onderzoek van De Jong Gierveld (1985) - zie p.16.

Wilt u voor elk van de volgende uitspraken aangeven in hoeverre die op u, zoals u de laatste tijd bent, van toepassing is?

-
- a er is altijd wel iemand in mijn omgeving bij wie ik met mijn dagelijkse probleempjes terecht kan.
- b ik mis een echt goede vriend of vriendin.
- c ik ervaar een leegte om mij heen.
- d er zijn genoeg mensen op wie ik in geval van narigheid kan terugvallen.
- e ik mis gezelligheid om mij heen.
- f ik vind mijn kring van kennissen te beperkt.
- g ik heb veel mensen op wie ik volledig kan vertrouwen.
- h er zijn voldoende mensen met wie ik me nauw verbonden voel.
- i ik mis mensen om mij heen.
- j vaak voel ik me in de steek gelaten.
- k wanneer ik daar behoefte aan heb, kan ik altijd bij mijn vrienden terecht.
-

Er zijn twee wijzen mogelijk van berekening van een eenzaamheidsscore, op basis van de beantwoording van deze vragen:

- een berekening waarbij waarden worden toegekend aan de drie antwoordmogelijkheden per item;
- een berekening waarbij de antwoorden worden gereduceerd tot een dichotomie.

Dit laatste gebeurt in de onderstaande berekening: de middelste categorie wordt samen genomen met één van de twee andere categorieën. De score van eenzaamheid wordt dan (op respondentniveau) als volgt berekend:

De *emotionele eenzaamheidsscore* is het aantal keren dat de respondent heeft geantwoord met *ja* of *min of meer* op de items b, c, e, f, i, en j.

De *sociale eenzaamheidsscore* is het aantal keren dat de respondent heeft geantwoord met *nee* of *min of meer* op de items a, d, g, h, en k.

De *totale eenzaamheidsscore* is de som van de emotionele en de sociale eenzaamheidsscore. Daarbij geldt als restrictie dat per respondent hooguit één antwoorditem mag ontbreken (de sociale en emotionele eenzaamheidsscores afzonderlijk zijn alleen geldig als er geen enkel antwoorditem ontbreekt).

De totale (individuele) eenzaamheidsscore kan worden vereenvoudigd tot vier niveaus:

niet eenzaam: score = 0, 1 of 2; *matige eenzaamheid*: score 3 t/m 8;

sterke eenzaamheid: score = 9 of 10; *zeer sterke eenzaamheid*: score = 11.

VI-2 kengetal MHI-5 voor psychische gezondheid

toekenning getalwaarde op basis van het gegeven antwoord						
vraag 60:	altijd	meestal	vaak	soms	zelden	nooit
a Hoe vaak was u gedurende de afgelopen vier weken erg zenuwachtig?	0	1	2	3	4	5
b Hoe vaak was u gedurende de afgelopen vier weken zo in de put, dat niets u meer kon opvrolijken?	0	1	2	3	4	5
c Hoe vaak voelde u zich gedurende de afgelopen vier weken kalm en rustig?	5	4	3	2	1	0
e Hoe vaak was u gedurende de afgelopen vier weken een gelukkig mens?	5	4	3	2	1	0
f Hoe vaak voelde u zich gedurende de afgelopen vier weken somber en neerslachtig?	0	1	2	3	4	5

Berekening kengetal MHI-5 per respondent: $MHI-5 = (a + b + c + e + f) * 4$.
 Het kengetal kan waarden aannemen tussen nul (ongunstig) en 100 (gunstig).